

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ
ІХ СКЛИКАННЯ
ЧОТИРНАДЦЯТА СЕСІЯ

БЮЛЕТЕНЬ №1

Частина п'ята

Стенограма пленарного засідання
16 вересня 2025 року

Київ 2025

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ
ІХ СКЛИКАННЯ

ЧОТИРНАДЦЯТА СЕСІЯ

БЮЛЕТЕНЬ №1

Частина п'ята

*Стенограма пленарного засідання
16 вересня 2025 року*

Головне управління документального забезпечення
Апарату Верховної Ради України

ЗМІСТ

Засідання перше
(Вівторок, 16 вересня 2025 року)

Частина п'ята

Виступи уповноважених представників депутатських фракцій і груп	...5
Прийняття рішення про направлення на повторне друге читання проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо організаційних засад здійснення підтримки в аграрному секторі»	...25
Голосування пропозиції про запрошення Директора Національного антикорупційного бюро України Кривоноса С.Ю. та керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури Клименка О.В. на пленарне засідання Верховної Ради України 18 вересня 2025 року для надання інформації	...27
Прийняття Закону України «Про утворення Спеціалізованого окружного адміністративного суду, Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду»	...30
Розгляд проекту Закону України «Про Військового омбудсмана»	...42

[Результати поіменного голосування](#)

ЗАСІДАННЯ ПЕРШЕ

*Зал засідань Верховної Ради України
16 вересня 2025 року, 11 година 4 хвилини
(Після перерви)*

Веде засідання Голова Верховної Ради України
СТЕФАНЧУК Р.О.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Слава Україні!

Шановні народні депутати, відповідно до прийнятої нами Постанови «Про деякі питання організації роботи Верховної Ради України дев'ятого скликання в умовах дії воєнного стану» сьогодні ми продовжуємо наше пленарне засідання.

Шановні колеги, у разі повітряної тривоги буде оголошено перерву в пленарному засіданні, і ми всі маємо перейти до безпечних місць відповідно до схеми укриття.

Шановні колеги, сьогодні день народження у нашого колеги народного депутата України Олексія Олексійовича Гончаренка, фракція «Європейська солідарність». Давайте привітаємо колегу, побажаємо міцного здоров'я, натхнення та плідної роботи на благо України. Десь немає іменинника. Добре.

Шановні народні депутати, за парламентською традицією я пропоную розпочати роботу з виконання Державного Гімну України.

(Лунає Державний Гімн України).

Шановні народні депутати, 16 вересня 2014 року, рівно 11 років тому, Верховна Рада України в прямому ефірі синхронно з Європейським парламентом здійснила історичний крок: ратифікувала Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Відтоді Україна послідовно та рішуче реалізує свій стратегічний курс, спрямований на здобуття повноправного членства в Європейському Союзі. З 23 червня 2022 року, відколи Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС, Верховною Радою ухвалено понад 100 законів у сфері європейської інтеграції. Продовжуємо цю роботу наполегливо і злагоджено, заради досягнення нашої спільної мети.

Шановні колеги, вже дванадцятий рік наша держава відважно протистоїть російській агресії та четвертий рік – в умовах повномасштабного збройного вторгнення. Окупанти і надалі вчиняють варварські напади на мирне населення, цинічно знищуючи житлові будинки, об'єкти критичної інфраструктури, пам'ятки культурної спадщини. Вони руйнують усе те, що є основою нормального життя українців.

Шановні колеги, рівно 25 років тому зник видатний український журналіст Георгій Гонгадзе – символ боротьби за свободу слова і правду, а пізніше було підтверджено його жорстоке вбивство. У цей день ми також вшановуємо пам'ять українських журналістів, які загинули, виконуючи свій професійний громадський обов'язок.

Схилюмо голови у хвилині мовчання на знак глибокої пошани до полеглих воїнів, журналістів та всіх, хто віддав найдорожче – власне життя заради вільної, незалежної та демократичної України. Згадаймо і мирних громадян, які стали невинними жертвами російської агресії.

(Хвилина мовчання).

Шановні народні депутати, на засіданні Погоджувальної ради ми домовилися надати кожному уповноваженому представнику депутатських фракцій і груп до 3 хвилин на виступ.

Прошу представників фракцій і груп записатися на виступи.

Цимбалюк Михайло Михайлович, фракція «Батьківщина», передає слово Юлії Володимирівні Тимошенко. Я правильно розумію?

Будь ласка, Юліє Володимирівно, вам слово.

ТИМОШЕНКО Ю.В., *член Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»).* Фракція «Батьківщина». Шановні друзі, дуже прикро почався новий пленарний тиждень – у залі перебуває, максимум, 50 людей. Так Верховна Рада налаштована працювати.

Але сьогодні ми, фракція «Батьківщина», звертаємося до Верховної Ради, до керівництва Верховної Ради, до більшості у Верховній Раді: припиніть блокувати найважливіші законопроекти, які стосуються наших поранених військових, припиніть нарешті заощаджувати гроші на ліках для поранених, на лікуванні, реабілітації, протезуванні. Скільки це може тривати? Виходить дуже дивна історія: з одного боку, мегакорупція в країні, де відмиваються мільярди, а з іншого боку, для поранених військових немає жодної копійки додатково для відновлення їхнього здоров'я. Наші дуже прості законопроекти декілька тижнів тому були «збиті» парламентом грубо, нахабно. Про що йдеться?

Перше. Штучно не обмежувати час на лікування і реабілітацію наших поранених військових, надати достатньо фінансового ресурсу, в тому числі на ліки, щоб вони могли долікуватися, продовжити реабілітацію до повного одужання.

Друге. Зняти аморальну верхню межу державного фінансування на протезування однієї пораненої людини. У вас є совість ставити цю межу? Треба протезувати найкращими, найефективнішими протезами за сучасними технологіями, які є сьогодні в світі, а не лише в Україні. «Збили» цю поправку.

Ми вимагали, щоб військового після реабілітації або лікування спочатку обов'язково направляли на ВЛК, а не посилали без висновку лікарської комісії напівживих після поранення в окопи. Це законопроекти [№ 13704](#) і [№ 13705](#), які грубо «збивалися» в цьому залі.

Ми заявляємо, наша команда не може підтримувати будь-які ваші лобістські історії, допоки ви не припините в цьому залі фінансовий лобізм, і ми будемо робити все, щоб ці законопроекти були проголосовані. Нас підтримали 190 громадських організацій військових, 71 рада, ми всю країну підніmemo, щоб ви більше не знущалися над військовими.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Бобровська, фракція «Голос», передає слово Сірко. Будь ласка.

СІРКО Ю.Л., *перший заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань транспорту та інфраструктури (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Голос»).* Фракція «Голос». Шановні колеги, нас сьогодні, зранку, небагато. Але хочу нагадати, з сьогоднішнього дня відновилися прямі трансляції засідань Верховної Ради України, за що проголосувала Верховна Рада на минулому пленарному засіданні. Отже, шановні українці, уже в прямому ефірі ви можете побачити кількість присутніх депутатів у залі, почути дискусії, дебати, що вони говорять і роблять. Я вас закликаю це робити, щоб хоча б згадати, що у вас є народні депутати. Власне кажучи, мабуть, нас не покажуть в телемарафоні, олігархічному, такому, знаєте, «позеленілому», який давно треба закрити, оскільки неактуальний, бо вся країна живе в одній реальності, а марафон – в паралельній реальності. Тим не менше, на 2026 рік на нього виділили велику кількість коштів і знову продовжують його просувати, хоча це абсолютно мертва коняка, яка нікому не потрібна.

Хочу наголосити, що в січні цього року ми з вами прийняли закон (проект [№ 11321](#)) щодо відкритих засідань комітетів, щоб громадяни, експерти, громадянське суспільство могли бачити, що обговорюється в комітетах, яким чином відбуваються обговорення. Але цей закон досі не підписаний Президентом, лежить в Офісі Президента разом з іншими десятками законопроектів, і немає можливості транслювати роботу комітетів, щоб люди могли бачити, що обговорюється на засіданнях комітетів. Тому закликаємо і Офіс Президента, і наших колег зробити максимально відкритою для громадян трансляцію засідань комітетів і пленарних засідань Верховної Ради України.

Тепер перейду до основного. Учора уряд затвердив проект Державного бюджету України на 2026 рік. Це буде основна тема пленарного засідання і засідань комітетів. У ньому закладено 30 відсотків витрат на оборону і безпеку, що становить лише 68 мільярдів доларів. До цього пан Шмигаль, який тепер міністр оборони, сказав, що нам потрібно 120 мільярдів доларів на оборону і безпеку. У мене питання: як ми збираємося розглядати і приймати законопроект про Державний бюджет України на 2026 рік, в якому в два рази менше витрат

на оборону і безпеку, ніж було анонсовано і затребувано міністром оборони? На жаль, в Україні немає грошей. Міністр фінансів Марченко сказав, що у нас дефіцит, мінімум, 16 мільярдів євро. Але вони є...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Веніславський, фракція «Слуга народу», я так розумію, передає слово Гетманцеву.

Будь ласка, Даниле Олександровичу, вам слово.

ГЕТМАНЦЕВ Д.О., голова Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Слуга народу»). Шановні колеги, Верховна Рада своєчасно отримала проект Державного бюджету України на 2026 рік. Я вдячний уряду за підготовку цього документа. Безперечно, бюджет містить позитиви.

Перше. Абсолютним пріоритетом цього проекту бюджету є видатки на безпеку і оборону. Але, на жаль, вони викликають питання, бо не відповідають заявам міністра оборони, мають певні ознаки розриву, які можуть забезпечити те, що в середині року ми так само повернемося до перегляду бюджету, як було в цьому році. Цього допустити не можна, бюджет має стати реальним.

Друге. Пріоритет щодо детінізації. Вперше в проекті бюджету на наступний рік закладено джерело від детінізації нашої економіки. Це надважливо.

Третє. Пріоритетом є і збільшення соціальних виплат тим, хто утримується за рахунок бюджету. Ми вітаємо пропозицію щодо збільшення розміру заробітної плати медикам певних категорій до 35 тисяч гривень. Ми вітаємо пропозицію щодо збільшення розміру заробітної плати вчителя на 50 відсотків. Але цього вочевидь недостатньо. Заробітна плата вчителів є меншою, ніж середня по Україні, навіть з урахуванням цього підвищення. Це несистемне вирішення питання. Ми маємо нараховувати заробітні плати вчителям не за тарифною сіткою, а виходячи зі стажу, кваліфікації і результату. Де, врешті, стаття 61 Закону «Про освіту»?

Уряд не підійшов і до вирішення питання щодо прожиткового мінімуму. Він такий самий нереальний, як був у попередніх бюджетах. Це стосується і мінімальної пенсії, яку не підвищено до 4,5 тисячі гривень, хоча ресурс для цього є в детінізації економіки.

Дуже малою є допомога інвалідам і сім'ям, де є діти з інвалідністю. Це питання номер один, його треба переглядати і передбачати відповідне фінансування.

Щодо економіки. Закладено недостатньо фінансування в програму «Доступні кредити 5-7-9%», яка є успішною, в програму «ЄОселя», на розмінування, що нам вкрай необхідно.

Разом з тим ми бачимо гроші на кешбек та гранти для креативних ФОП. Безперечно, ще однією проблемою бюджету є джерела покриття дефіциту. Ми бачимо тут також розрив.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Григорій Миколайович Мамка передає слово Павленку, група «Платформа за життя та мир».

Будь ласка, Юрію Олексійовичу.

ПАВЛЕНКО Ю.О., член Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Опозиційна платформа – За життя»). Шановні пане Голово, колеги! Шановний український народ! Проблема самовільного залишення частини, так званого СЗЧ, – це не лише проблема окремого громадянина, солдата чи офіцера, а наша спільна проблема, яка розв'язується комплексно, а не виключно страхом покарання до 10 років. За понад 3,5 року роботи з нашими військовими, їхніми родинами бачу реальні причини, чому солдати йдуть на цей крок. Часто це не страх чи зрада, а несправедливість, наслідок умов, в яких їм доводиться служити.

Серед головних причин: знущання з боку окремих офіцерів і старших начальників, відсутність покарання за помилки командування, які призводять до загибелі особового складу, психологічне вигорання, фізичне виснаження солдата, сімейні проблеми, низька заробітна плата, люди роками не бачать відпусток і не знають, скільки триватиме їхня служба, приниження в навчальних центрах, неможливість переведення в іншу частину без дозволу командира. І ми маємо картину, яка штовхає навіть найсильніших, найдосвідченіших воїнів на відчайдушні кроки.

Проблема глибша. Це радянщина, яка досі сидить в головах частини вищих командирів, які воїна бачать не як особистість, а як ресурс. Ми повинні змінити цю систему, і для цього пропонуємо конкретні кроки.

Перше. Справедливість. Не може так бути, що хтось 3,5 року сидить в окопі, а інший проживає найкраще життя, збагачуючись за рахунок життя і здоров'я українського воїна.

Друге. Встановити зрозумілі терміни служби для мобілізованих.

Третє. Підняти мінімальне грошове забезпечення: для солдатів – від 50 тисяч, для офіцерів – від 70 тисяч гривень.

Четверте. Реальні кримінальна і дисциплінарна відповідальності за знущання і приниження у війську.

П'яте. Гарантований відпочинок – не менше 45 днів на рік, а не 15, як зараз.

Шосте. Пакет підтримки для контрактників. Наприклад, 1 мільйон гривень за трирічний контракт.

Сьоме. Можливість переведення в іншу частину після пів року служби.

Восьме. Системна боротьба з халатністю та совковим ставленням у війську.

Наші воїни – це не ресурс, а найважливіші люди нації, які тримають країну на своїх плечах. Вони заслуговують на гідні умови, справедливість і повагу до себе і своїх родин. Тільки так ми посилимо армію, збережемо життя тисячам українських громадян, здобудемо перемогу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Юрію Олексійовичу.

Слово надається народному депутату Юрченку Олександру Миколайовичу, група «Відновлення України».

Ви передаєте слово Гнатенку, так? Будь ласка.

ГНАТЕНКО В.С., *член Комітету Верховної Ради України з питань бюджету (одномандатний виборчий округ № 49, Донецька область, політична партія «Опозиційна платформа – За життя»).* Шановний пане Голово! Шановні колеги! Економічна ситуація в державі потребує серйозної уваги. За підсумками першого півріччя промислове виробництво в Україні скоротилося майже на 4 відсотки. Найбільше постраждала видобувна промисловість, обсяги виробництва якої знизилися на 12,6 відсотка, газовидобувна галузь скоротилася на 11 відсотків, нафтопереробна галузь втратила 16,6 відсотка свого виробництва. Ці цифри не просто статистика, це виклик для всієї держави.

Повномасштабна війна завдала Україні величезних втрат, збитки сягають близько 200 мільярдів доларів, але народ тримається. Необхідно використати шанс відбудувати сучасну і конкурентну державу. Для цього потрібен чіткий план. План відновлення промисловості це не просто відбудова, а можливість для її модернізації, технологічної революції. Ми маємо виробляти продукцію з високою доданою вартістю. Нам потрібна розвинута економіка. Україна не може бути сировинним придатком. І бізнес готовий підтримувати цей шлях. Влітку у Римі проходила Конференція з питань відновлення України, під час якої було укладено понад 200 угод і меморандумів, загальна сума яких становить понад 13 мільярдів євро. Це сигнал для всього світу, світ вірить в Україну, і ми повинні виправдати цю довіру.

На днях відбулася важлива зустріч. Антикризисний штаб стійкості економіки в умовах війни обговорив ключові питання, зокрема як відбудовувати економіку у післявоєнний період, зробити її конкурентоспроможною. Науковці, держава, бізнес мають працювати разом. Відновлення – це не лише повернення до довоєнного стану, а крок вперед.

Уряд Свириденко працює майже два місяці. За цей час затверджено Програму діяльності та план пріоритетних дій уряду на 2025 рік, але програма й досі не надійшла до Верховної Ради. Це потрібно зробити. Постанова парламенту для схвалення стане сигналом для всього суспільства, для бізнесу, для інвесторів. Люди хочуть бачити прогнозовану політику нашої держави. Особливу увагу треба приділити відновленню. На жаль, у стратегічних ініціативах уряду цей напрям лише на 10-му місці із 12 позицій. Це неприпустимо. Є чіткі питання: як формуватимемо фонд відновлення, яким буде комплексний план відновлення

України. Має бути конкретна дія щодо великих інфраструктурних проєктів, щодо відновлення житла, розвитку логістики і таке інше. Парламент і народ мають знати більше.

Шановні колеги, слова не замінять дії, людям потрібен результат. Відновлення це не лише про будівельні роботи, це про майбутнє, про гідне життя, про сильну та міцну Україну. Ми маємо йти разом.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Бакунець Павло Андрійович, група «Довіра».
Будь ласка.

БАКУНЕЦЬ П.А., *член Комітету Верховної Ради України з питань бюджету (одномандатний виборчий округ № 122, Львівська область, політична партія «Об'єднання «Самопоміч»).* Шановний пане Голово! Шановні народні обранці! Дорогі українці! Великий будівничий духовної світської освіти в Україні, президент УКУ владики Борис Гудзяк, який за роки повномасштабного вторгнення 14 разів приїздив до України, наголошує, що українці мають вистояти, українці мають жити, українці мають продовжувати життя, діти мають народжуватися, в українців мають бути посмішки на обличчях, посмішки вільних, гідних, проєвропейських, об'єднаних молодих і дорослих українців. Саме з таким посилом він звертається до українського народу.

Від імені українського народу працює ця Верховна Рада, а виконавчим органом є уряд, котрий попри всі труднощі вчасно подав проєкт Державного бюджету України на наступний рік. І ми з вами, завдяки Богу і тим відважним українцям, котрі на різних фронтах відстоюють нашу державність і нашу незалежність, обговорюємо його тут з точки зору ефективності та розвитку. Дванадцятий рік війни – це вражаючий факт.

Тому насамперед маємо врахувати в цьому проєкті бюджету забезпечення українського воїна, бо добре забезпечений український воїн дасть можливість Українській державі стати частиною великої європейської родини демократичних держав. Але найважливішим у цьому всьому є наші діти, котрі сьогодні сидять за партами, а згодом працюватимуть в європейських інституціях, українських державних інституціях, а також їхні вихователі, вчителі. Тому ми обов'язково повинні звернути увагу на освіту, особливо в час війни. Діти в селі мають бути в безпеці, поряд зі своїми батьками і здобувати хоча б початкову освіту. Ми неодноразово про це казали уряду, профільному міністру освіти і науки, і ще раз наголошуємо про це міністру, інакше питання стоятиме рубя стосовно його перебування на посаді міністра. Освіта в селі повинна бути збережена, заробітна плата освітянам має бути піднята в наступному бюджетному періоді.

Слава Україні!

ГОЛОВУЮЧИЙ. Героям слава!

Констанкевич Ірина Мирославівна, група «Партія «За майбутнє».
Будь ласка.

КОНСТАНКЕВИЧ І.М., перший заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики (одномандатний виборчий округ № 23, Волинська область, самовисуванець). Шановні колеги! Шановні українці! Я хочу продовжити тему української освіти у час повномасштабної війни і в контексті проекту Державного бюджету України на 2026 рік, який незабаром ухвалюватиметься.

Ми бачимо, що за чотири роки повномасштабної війни українська освіта змінилася. Вона зберегла свою стійкість, вона зберегла свою системність, у нас є укриття, у нас є необхідне обладнання, є український вчитель, є український учень. Разом з тим, щоб ми як держава мали майбутнє, нам треба підійти з іншими мірками до української освіти. Маємо запитати: як почуває себе український вчитель в цих умовах, чи має він належні умови, щоб вчити дітей під обстрілами, бомбардуваннями, у дуже складній психологічній атмосфері. Ми знаємо відповідь – українському вчителю дуже складно вчити дітей протягом цих чотирьох років повномасштабної війни.

Заробітна плата українського вчителя в середньому становить від 10 до 15 тисяч гривень. Але вимоги до українського вчителя за час війни не зменшилися, навпаки, зростають, тому що ЗНО змінилося на НМТ, який потребує нових вимог методичного, організаційного характеру. І це все складним тягарем лягає на плечі дирекції шкіл, вчителя, батьків та учнів.

Що нам треба зробити? Думаю, ми як народні депутати насамперед повинні подумати про суттєве збільшення розміру заробітної плати українського вчителя, а не так, як це передбачається у проекті Державного бюджету України на 2026 рік, – збільшити на 30 відсотків з 1 січня і потім ще у вересні. Треба говорити про відновлення норми Закону «Про освіту» і істотне збільшення (утричі) заробітної плати вчителя, як передбачено цим законом. Треба говорити і про українського учня, про додаткові навантаження на нього, як НМТ, про інші види контролю, адже у час війни психологічний, емоційний, інтелектуальний стани українського учня дуже складні.

Тому, шановні колеги, ми повинні пам'ятати: хоч українська освіта і адаптувалася, якщо ми хочемо, щоб Україна мала майбутнє, нам треба вкладатися і в українського вчителя, і в українського учня, бо там, де є урок, є надія, там, де є вчитель, є мова, віра і Україна.

Слава українському вчителю! Слава Україні!

ГОЛОВУЮЧИЙ. Шановні колеги, представники всіх фракцій і груп виступили? А, ще фракція «Європейська солідарність».

Петро Олексійович Порошенко. Будь ласка.

Шановні колеги, після цього виступу будемо переходити до роботи.

ПОРОШЕНКО П.О., член Комітету Верховної Ради України з питань інтеграції України до Європейського Союзу (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Європейська

солідарність»). Шановні колеги, цей тиждень є дуже важливим для роботи нашого парламенту і для всієї України. Саме в цей тиждень відповідно до Конституції уряд подає до Верховної Ради проект Державного бюджету України. Саме в цей тиждень нам пропонується Програма діяльності та план пріоритетних дій уряду на 2025 рік. І саме зараз ми маємо проаналізувати дуже важливий документ, прийнятий Європейським парламентом, – резолюцію щодо України, базуючись на доповіді за 2023-2024 роки. Я не скажу, що вона історична або вікопомна, але, принаймні, на потужну точно претендує. Вона базується на двох головних позиціях підтримки України – безпека, свобода і демократія. На жаль, ні в програмі, ні в проекті бюджету, ні в сьогоднішньому порядку денному Верховної Ради жодного питання, яке вимагає від нас Європа, не відображено.

Про що там говориться? Перше. Фінансування Збройних Сил. Це означає закрити кешбеки і телемарафони.

Друге. Свобода і демократія. А це означає: парламентський плюралізм і можливість кожної фракції захистити свою позицію, парламентська дипломатія і скасування заборони на міжнародну діяльність парламентаріїв, принципова позиція щодо неможливості використання правоохоронних органів для переслідування опозиції, реалізація взятих на себе зобов'язань щодо перезавантаження Державного бюро розслідувань, яка є совковим інструментом тиску на опозицію, перезавантаження корупційного механізму і його керівництва фінансової розвідки і фінмоніторингу, який краде гроші на будівництві фортифікаційних споруд.

До речі, я хочу подякувати Європарламенту, тому що там висловлені слова співчуття у зв'язку з трагічною загибеллю Андрія Парубія. Дуже дякую всьому залу за об'єднання для вшанування його пам'яті.

Ми маємо поставити на порядок денний позицію...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Час завершився.

Бужанський Максим Аркадійович – з процедури.

Максиме Аркадійовичу, тільки з процедури. Будь ласка.

БУЖАНСЬКИЙ М.А., член Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності (одномандатний виборчий округ № 25, Дніпропетровська область, політична партія «Слуга народу»). Шановні колеги, я хотів би нагадати Петру Олексійовичу, що ми збираємося тут задля того, щоб голосувати насамперед те, що вимагає від нас Україна, а не Європа.

І друге. Я хотів би йому нагадати, що совковий інструмент репресій ДБР створив саме він. Тому це точно не до нас.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. А що з процедури? Друзі, давайте, якщо з процедури, то з процедури, інакше я перериватиму виступ. Дякую.

Шановні колеги, час для виступів завершений, прошу зайняти свої місця, ми починаємо працювати.

Перелік питань, схвалених Погоджувальною радою депутатських фракцій і груп, вам надано, тому переходимо до його розгляду. Починаємо з першого питання. Це проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо організаційних засад здійснення підтримки в аграрному секторі» ([№ 13202-1](#)). Друге читання.

Запрошую на трибуну голову Комітету з питань аграрної та земельної політики Гайду Олександра Васильовича.

Учора ми говорили, що фракція «Батьківщина» наполягатиме на всіх своїх поправках. Тому прошу доповідача голову комітету бути на трибуні, щоб давати відповіді на важливі питання щодо врахування або неврахування тих чи інших поправок.

Поправка 1 народного депутата Пузійчука. Вона відхилена. Наполягаєте на своїй поправці, пане Пузійчук? Не наполягає.

Поправка 2. Мамка Григорій Миколайович. Не полягає.

Поправка 3. Торохтій. Не наполягає.

Поправка 5. Пузійчук. Не наполягає.

Поправка 6. Пузійчук. Не наполягає.

Поправка 7. Тимошенко.

Тимошенко Юлія Володимирівна щодо поправки 7. Будь ласка, 1 хвилина.

ТИМОШЕНКО Ю.В. Поправка 4.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ваша поправка 7.

ТИМОШЕНКО Ю.В. Поправка 4.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Секунду, зараз я подивлюся. Поправка 4 врахована. Враховані поправки ми розглядатимемо в кінці.

ТИМОШЕНКО Ю.В. Вона не врахована.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Вона врахована. Написано «враховано». Юліє Володимирівно, подивіться уважно. Це поправка народного депутата Гайду. Ваша поправка 7.

ТИМОШЕНКО Ю.В. Так, поправка 7. Можна відновити час спочатку?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Можна спочатку, тільки давайте сконцентруємося. Будь ласка, Юліє Володимирівно.

ТИМОШЕНКО Ю.В. Фракція «Батьківщина». Поправка 7. Хочу сказати декілька слів узагалі про цей законопроект, яким передбачається начебто здійснення підтримки в аграрному секторі. Але, як завжди, законопроект має декілька серйозних вад.

Перше. У ньому передбачається, по суті, виключення із системи підтримки малих і середніх аграрних виробників. Цього не можна допустити за жодних обставин. Ми будемо наполягати на наших поправках саме тому, що цим законопроектом дискримінуються малі і середні виробники.

Просимо поставити поправку 7 на голосування для врахування.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Позиція комітету щодо поправки 7. Коротко, будь ласка.

ГАЙДУ О.В., голова Комітету Верховної Ради України з питань аграрної та земельної політики (одномандатний виборчий округ № 128, Миколаївська область, політична партія «Слуга народу»). Юліє Володимирівно, щодо вашої поправки. Узагалі сенс цього законопроекту – підтримка сільгоспвиробників. Оскільки в ньому враховується досвід Європейської комісії, то основна підтримка спрямовуватиметься саме на малих і середніх сільгоспвиробників. Тож те, про що ви говорите, не є дійсністю.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Ставлю на голосування поправку 7 авторства Тимошенко і колег. Комітетом вона відхилена. Позицію комітету ви також почули. Прошу народних депутатів голосувати.

«За» – 70.

Рішення не прийнято.

Поправка 8. Тимошенко. Будь ласка. Лише прошу, обґрунтуйте поправку, якщо можна.

ТИМОШЕНКО Ю.В. У кого поправка 8? Ні, у мене немає поправки 8.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Не наполягаєте на поправці 8, Юліє Володимирівно? Дякую.

Поправка 9. Чорноморов. Не наполягає.

Поправка 10. Тимошенко. Будь ласка.

ТИМОШЕНКО Ю.В. Поправка 10. Ідеться про дезінформацію суспільства, що такий закон підтримуватиме малих і середніх товаровиробників в аграрному секторі. Ні, це не так, малі і середні аграрії за всіма умовами, які виписані в цьому законопроекті, технічно, технологічно просто прибираються з того, щоб надавати їм таку допомогу. Це дуже велика вада цього проекту законодавчого акта.

Ми вважаємо, що саме малі фермерські господарства і малі сільгосппідприємства потребують підтримки. Якщо такої підтримки тут очевидно і зрозуміло немає, це означає, що ми, по суті, продовжуємо руйнувати малих аграрних виробників. Прошу підтримати поправку 10.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Позиція комітету щодо поправки 10.

ГАЙДУ О.В. Це передусім євроінтеграційний законопроект, і основне його завдання – створення в Україні сучасної прозорої і справедливої системи підтримки аграріїв, зокрема малих та середніх. Прийнявши цей законопроект, ми підтримаємо саме їх. Тому поправка, про яку ви кажете, відхилена.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ставлю на голосування поправку 10 авторства Тимошенко і колег. Комітетом вона відхилена. Автор наполягає на врахуванні. Прошу голосувати.

«За» – 67.

Рішення не прийнято.

Поправка 11. Пузійчук. Наполягає. Будь ласка.

ПУЗІЙЧУК А.В., член Комітету Верховної Ради України з питань бюджету (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія *Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»*). Дякую. Шановний головуючий, шановні колеги, громадяни України! Цей законопроект поданий як євроінтеграційний. Він мав би надати нашим фермерам можливість працювати на єдиному європейському полі за європейським законодавством. Але, на превеликий жаль, він не дасть фермерам такої можливості. Чому? Дивіться, був створений Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві, яким передбачалося кредитування малих аграріїв, які обробляють до 500 гектарів землі. У цьому законопроекті пропонується скасувати цю норму і фактично змінити пріоритети. Замість того, щоб, дійсно, надавати підтримку малим фермерам, які цього потребують, фермерам із числа ветеранів, ми знову починаємо працювати в інтересах великого бізнесу. Мабуть, це...

Веде засідання Перший заступник Голови Верховної Ради України **КОРНІЄНКО О.С.**

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ставлю на голосування пропозицію народного депутата Пузійчука щодо врахування поправки 11 його авторства. Комітетом вона відхилена. Прошу голосувати.

«За» – 60.

Рішення не прийнято.

Поправку не враховано.

Поправка 12. Пузійчук.

ПУЗІЙЧУК А.В. Дякую, шановний головуючий. Фракція «Батьківщина», Житомирщина. Шановні колеги, ми на сьогодні повинні бути більше зосереджені на питаннях підтримки Збройних Сил України, військовослужбовців, ветеранів. Ви знаєте, що після демобілізації проблеми ветеранів не закінчуються, і у Верховній Раді України створено міжфракційне депутатське об'єднання під головуванням Юлії Володимирівни Тимошенко, яке опікується питаннями підтримки ветеранів, військовослужбовців, членів їх родин. Тому фракція «Батьківщина» вимагає розглянути сьогодні дуже актуальні питання щодо лікування і протезування наших ветеранів. Наш обов'язок і головний пріоритет повинен бути пов'язаний із сектором оборони...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Будь ласка, відповідь комітету.

ГАЙДУ О.В. Передусім це євроінтеграційний законопроект, а все, що стосується євроінтеграції, пов'язано з імплементацією європейського законодавства в національне. Він розроблений за стандартами Європейського Союзу, його підтримали наші європейські партнери.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ставлю на голосування пропозицію народного депутата Пузійчука щодо врахування поправки 12 його авторства. Комітетом вона відхилена. Прошу голосувати.

«За» – 66.

Рішення не прийнято.

Поправку не враховано.

Наступна поправка 13 народного депутата Пузійчука. Будь ласка, 1 хвилина.

ПУЗІЙЧУК А.В. Дякую, шановний головуючий. Фракція «Батьківщина», Житомирщина. Шановні колеги, ще раз акцентую увагу, що на сьогодні в парламенті створено міжфракційне депутатське об'єднання «Захист прав ветеранів, учасників бойових дій та членів їх родин», яке очолює Юлія Володимирівна Тимошенко, лідер фракції «Батьківщина». МФО досліджує неймовірно велику кількість проблем військовослужбовців, ветеранів, членів їх родин. Тож коли ми говоримо про підтримку аграріїв, то в цьому законопроекті повинні бути враховані інтереси ветеранів щодо надання їм земельних ділянок для ведення фермерського господарства, надання кредитів, можливо, дотацій, грантів на створення малих фермерських господарств.

Колеги, ми повинні пам'ятати про наших героїв...

Веде засідання Голова Верховної Ради України
СТЕФАНЧУК Р.О.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Є відповідь щодо поправки 13?

ГАЙДУ О.В. Ця поправка зовсім про інше, тому те, про що ви говорите, не відповідає тексту законопроекту.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ставлю на голосування поправку 13 авторства Пузійчука. Комітетом вона відхилена. Прошу народних депутатів голосувати.

«За» – 56.

Рішення не прийнято.

Поправка 14. Пузійчук. Будь ласка.

ПУЗІЙЧУК А.В. Дякую, шановний головуючий. Я звертаюся до голови комітету пана Олександра. Ми зараз розглядаємо законопроект, але є глобальні, принципові, концептуальні речі, які стосуються і цього проекту, і сьогодення. Тобто ми як Верховна Рада повинні визначати головні пріоритети, якими на сьогодні є Збройні Сили, їх фінансування. Поясніть нам, своїм колегам, суспільству, навіщо створювати ще одну агенцію, яка утримуватиметься і фінансуватиметься коштом платників податків у той час, як у 2025 році ми маємо неймовірно жорсткий дефіцит бюджету, не маємо достатньо коштів на Збройні Сили України. Давайте говорити...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ставлю на голосування поправку 14 авторства Пузійчука. Прошу народних депутатів голосувати.

«За» – 56.

Рішення не прийнято,

Поправка 15. Пузійчук. Будь ласка.

ПУЗІЙЧУК А.В. Дякую, шановний головуючий. На превеликий жаль, я не почув коментаря голови комітету. Друзі, ще раз повторюю, на сьогодні нашим пріоритетом мають бути Збройні Сили. Ми не повинні забувати про героїв, ветеранів, які потребують лікування, протезування, реабілітації, на чому також маємо зацентувати всі наші зусилля.

Коли ми говоримо про фермерів, тут теж мають бути пріоритети, про що я вже казав, – ветерани, які повинні повернутися в мирне життя й адаптуватися. Тобто держава має створити їм умови для роботи, розвитку, побудови малого фермерства, а також не забувати про аграріїв зі східних, південних та з окупованих територій.

Прошу...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Поправка 15 авторства Пузійчука. Комітетом вона відхилена. Прошу голосувати.

«За» – 53.

Рішення не прийнято.

Поправка 16. Пузійчук. Будь ласка.

ПУЗІЙЧУК А.В. Шановні колеги, я вас дуже прошу дослухатися до позиції фракції «Батьківщина», нашого лідера Юлії Володимирівни Тимошенко. Наша відповідальність як народних депутатів, обраних українським народом, – визначати правильні пріоритети і підтримувати малих аграріїв. Ще раз повторюю, на сьогодні державна підтримка розрахована на малих аграріїв, які обробляють не більше 500 гектарів землі. Коли ви їдете у відрядження через Польщу, можете побачити, як там динамічно розвивається мале фермерство за рахунок того, що аграрії і фермери мають в обробітку не більше 300-500 гектарів землі. Це той досвід...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ставлю на голосування поправку 16 авторства Пузійчука. Комітетом вона відхилена. Прошу голосувати.

«За» – 48.

Рішення не прийнято.

Поправка 17. Пузійчук. Не наполягає.

Поправка 18. Пузійчук. Не наполягає.

До поправки 24 не наполягаєте?

Поправка 19. Не наполягає.

Поправки 20, 21, 22. Не наполягає.

Поправка 23. Не наполягає.

Поправка 24. Тимошенко. Будь ласка.

ТИМОШЕНКО Ю.В. Фракція «Батьківщина». Дорогі друзі, таким законом створюється ще одна корупційна годівниця. Замість того, щоб з бюджету через міністерство надавати певну фінансову допомогу аграріям, у законопроекті пропонується створити Виплатну агенцію. Це ще один орган, де за хабарі вибиратимуть, кому із аграріїв давати допомогу, а кому – ні. Немає жодних чітких критеріїв, за якими визначали б, що саме цій аграрній компанії потрібно давати допомогу. Все буде на розсуд якихось корумпованих чиновників і якоїсь новоствореної Виплатної агенції. Тому в цій поправці ми вимагаємо створити хоча б якісь критерії. Наприклад, якщо у нас є доброчесні маленькі аграрні фермерські господарства або...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Відповідь комітету щодо поправки 24. Будь ласка, коротко, і рухаємося далі.

ГАЙДУ О.В. По-перше, Виплатна агенція – це незалежна державна інституція, яка саме й адмініструватиме підтримку аграріїв, і це гарантія прозорості, чесності та боротьби з корупцією, про що ви говорите. По-друге, у цьому законопроекті пропонується запровадити інтегровану систему адміністрування та контролю, що дасть змогу через цифрові технології та

супутниковий моніторинг контролювати використання коштів. У Європі це давно є стандартом, для України це є кроком вперед у цифровізації та прозорості.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Ставлю на голосування поправку 24 авторства Тимошенко і колег. Комітетом вона відхилена. Прошу голосувати.

«За» – 66.

Рішення не прийнято.

Поправка 25. Чорноморов. Не наполягає.

Поправка 26. Чорноморов. Не наполягає.

Поправка 27. Тимошенко. Будь ласка.

ТИМОШЕНКО Ю.В. Фракція «Батьківщина». Тут я взагалі не можу зрозуміти, чому ця поправка не врахована, адже в ній пропонується героям, героїням, учасникам бойових дій, які демобілізувалися після поранення і прийшли працювати в аграрний комплекс, мале фермерство, надавати таку допомогу першочергово. Скажіть, будь ласка, чим вам не догодили учасники бойових дій, які прийшли працювати у мале фермерство, що ви не врахували цю поправку і не надали пріоритетне право на цю допомогу, яку з барського плеча роздаватимуть своїм аграріям, тим, які хабарі заплатили? Чому ви військових викреслили? Я прошу...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Поправка 27. Будь ласка, позиція комітету.

ГАЙДУ О.В. У законопроекті пропонується впровадити нові засади аграрної та сільської політики. Це і підтримка малих фермерів, особливо створених учасниками бойових дій, і розвиток кооперації, і захист довкілля, і підтримка органічного виробництва.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Поправка 27 авторства Тимошенко і колег. Вона комітетом відхилена. Аргументацію і Юлії Володимирівни, і голови комітету ви почули. Авторка просить поставити цю поправку на голосування для врахування.

Ставлю на голосування поправку 27 для її врахування. Прошу голосувати.

«За» – 55.

Рішення не прийнято.

Поправка 28. Пузійчук. Не наполягає.

Поправка 29. Пузійчук. Не наполягає.

Поправка 30. Пузійчук. Не наполягає.

Поправка 31. Пузійчук. Не наполягає.

Поправка 32. Пузійчук. Не наполягає.

Поправка 33. Чорноморов. Не наполягає.

Поправка 34. Пузійчук. Не наполягає.

Поправка 35. Тимошенко. Будь ласка.

ТИМОШЕНКО Ю.В. Для мене дуже дивні відповіді керівника комітету, який зараз стоїть на трибуні. У нашій поправці пропонується надати пріоритет в отриманні цієї допомоги учасникам бойових дій, які після демобілізації займатимуться малим аграрним фермерством. Ви жодного слова про це не сказали, відповідали абсолютно не по тексту.

Тому я переходжу до поправки 35, у якій ми говоримо про те, щоб не лише учасники бойових дій мали пріоритетне право отримати цю допомогу, а й особи з інвалідністю внаслідок війни, члени їх сімей, члени сімей загиблих захисників та захисниць. Поясніть, чому ви не враховуєте нашу поправку і не надаєте їм пріоритет.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Позиція комітету щодо поправки 35.

ГАЙДУ О.В. Ще раз наголошую, що в тексті законопроекту є норми щодо підтримки малих та середніх фермерських господарств, створених, у тому числі учасниками бойових дій.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Поправка 35 Тимошенко. Вона комітетом відхилена. Автор наполягає на врахуванні. Позицію комітету ви почули.

Ставлю на голосування поправку 35 для її врахування. Прошу голосувати. «За» – 61.

Рішення не прийнято.

Покажіть по фракціях і групах. Дякую.

Поправка 36. Не наполягає.

Поправка 37. Не наполягає.

Поправки 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45. Не наполягають.

Поправка 46. Заремський. Не наполягає.

Поправка 47. Заремський. Будь ласка.

ЗАРЕМСЬКИЙ М.В., *член Комітету Верховної Ради України з питань бюджету (одномандатний виборчий округ № 202, Чернівецька область, політична партія «Слуга народу»).* Ми обговорюємо законопроект, який не просто наближає українське сільське господарство до європейських стандартів. Це проект закону про майбутнє наших громад, робочі місця, гідне життя на селі. Прийняття його дасть змогу створити сучасну систему підтримки – прозору, підзвітну, ефективну. Але є одна принципова річ. Я прошу підтримати мою поправку 47, в якій ідеться про позбавлення державної допомоги юридичних осіб країни-агресора, бо ми воюємо. Громадяни росії вже обмежені, офшори теж, дивно, що компанії країни, яка щодня нищить Україну, досі можуть отримувати підтримку. Це абсурд і загроза економічній безпеці.

Ми маємо бути послідовними і чесними перед українським народом. Давайте разом захистимо наше село, нашу економіку і нашу державу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Будь ласка, позиція комітету.

ГАЙДУ О.В. У проекті закону передбачається європейський рівень контролю, буде впроваджена автоматизована перевірка і документальний аудит. Юридичні особи (фермерські господарства, аграрні компанії) з російським капіталом просто не пройдуть цю перевірку.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ставлю на голосування поправку 47 авторства Заремського. Комітетом вона відхилена. Позицію ви почули. Автор наполягає на врахуванні. Прошу голосувати.

«За» – 62.

Рішення не прийнято.

Далі поправка 49. Заремський. Не наполягає.

Поправка 50. Заремський. Не наполягає.

Поправка 51. Заремський. Не наполягає.

Поправка 52. Заремський. Не наполягає.

Поправка 53. Пузійчук. Не наполягає.

Поправка 54. Бурміч. Не наполягає.

Поправка 55. Тимошенко.

Будь ласка, Юліє Володимирівно.

ТИМОШЕНКО Ю.В. Прошу передати слово Дубілю.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дубіль. Будь ласка.

ДУБІЛЬ В.О., перший заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань здоров'я нації, медичної допомоги та медичного страхування (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»). Партія «Батьківщина» і її лідер Юлія Тимошенко завжди підтримували і підтримують системно і послідовно середній та малий фермерський бізнес.

У поправці пропонується виключити положення, яке дозволяє Кабінету Міністрів України вводити додаткові вимоги для отримання державної підтримки. Якщо залишити таку норму, сільгоспвиробники не знатимуть наперед, які саме умови їм потрібно виконати, щоб отримати допомогу від держави. Ці умови можуть змінюватися в будь-який момент, без пояснень чи попереджень. У результаті люди не зможуть нормально планувати свою роботу, бо не будуть впевнені, що отримають підтримку. Крім того, відкривається можливість для несправедливих рішень або навіть зловживань. Тому, щоб усі фермери мали рівні умови і чіткі правила, цю норму потрібно прибрати із законопроекту.

Прошу підтримати.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Будь ласка, коротко позиція комітету.

ГАЙДУ О.В. Передусім хочу сказати, що лише Кабінет Міністрів може оперативно прийняти рішення щодо різних умов, які виникають у сфері сільського господарства, наприклад надання відповідних компенсацій фермерам за втрати врожаю від посухи в південних областях нашої країни.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Поправка 55 авторства Тимошенко і колег. Вона відхилена комітетом. Автори пропонують поставити її на голосування для врахування.

Ставлю на голосування поправку 55 для її врахування. Прошу голосувати.
«За» – 65.

Рішення не прийнято.

Поправка 56. Чорноморов. Не наполягає.

Поправка 57. Пузійчук. Не наполягає.

Поправка 58. Чорноморов. Не наполягає.

Поправка 59. Пузійчук. Не наполягає.

Поправка 60. Пузійчук. Не наполягає.

Поправка 61. Пузійчук. Не наполягає.

Поправка 62. Пузійчук. Не наполягає.

Поправка 63. Пузійчук. Не наполягає.

Поправка 64. Тимошенко. Будь ласка.

ТИМОШЕНКО Ю.В. Доповідатиме Валерій Дубіль.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дубіль. Будь ласка.

ДУБІЛЬ В.О. Ще раз наголошуємо на тому, що ми підтримували і підтримуємо середній та малий фермерський бізнес.

Щодо поправки 64. Необхідність її врахування обґрунтовується соціально-економічними та патріотичними аспектами. Введення окремої підтримки для господарств, заснованих учасниками бойових дій, особами з інвалідністю внаслідок війни та членами сімей загиблих захисників та захисниць України, дозволяє забезпечити їхню економічну самостійність і соціальну підтримку, сприяє справедливому розподілу ресурсів та інтеграції ветеранів і постраждалих сімей у розвиток сільської місцевості, підвищує добробут населення та стимулює сталий розвиток агропромислового комплексу з урахуванням місцевих потреб і принципів соціальної справедливості.

Прошу підтримати наших фермерів.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Ставлю на голосування поправку 64 авторства Тимошенко і колег для її врахування. Комітетом вона відхилена. Прошу голосувати.

«За» – 53.

Рішення не прийнято.

Далі йдуть поправки – з 65 по 94, авторами яких є Чорноморов, Пузійчук, Бурміч, Бондаренко. Хтось із авторів наполягає на їх розгляді? Ніхто. Тоді переходимо до поправки 95.

Тимошенко. Будь ласка.

ТИМОШЕНКО Ю.В. Шановні колеги, хочу сказати, що всі наші поправки, мета яких – призупинити нову корупційну годинницю, коли лише аграрним олігархам надаватиметься допомога з бюджету, виправити цю ситуацію і надавати допомогу фермерам, малим аграріям, набирають максимум 60-65 голосів. Це говорить про те, що зал уже в принципі домовився віддати бюджетні кошти черговій аграрній олігархії, і всі підтримують створення корупційної годинниці, яка називатиметься Виплатна агенція, що буде не бюджетом, а якоюсь штучно створеною історією. Тому наша команда знімає всі поправки. Ставте на голосування це лайно!

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Я так розумію, що фракція «Батьківщина» знімає всі свої поправки, так? Дякую вам за це.

Шановні колеги, прошу запросити всіх до залу зайняти свої місця, а я поки що подивлюся, може, ще хтось наполягає на своїх поправках. Колеги – Мамка, Пузійчук, Чорноморов – наполягаєте на своїх поправках? (*Шум у залі*). Зачекайте, ви сказали, що не наполягаєте, але є ще інші колеги. Я дивлюся, чи ще хтось бажає виступити.

Шановні колеги, може, ще хтось хоче... (*Шум у залі*). Що означає ні? Ми ж не кричимо ні, якщо ви бажаєте. Але в будь-якому разі ще має бути виступ від Комітету з питань інтеграції України до Європейського Союзу.

Слово надається представниці комітету Вінтоняк. Будь ласка, до 2 хвилин.

ВІНТОНЯК О.В., голова підкомітету Комітету Верховної Ради України з питань інтеграції України до Європейського Союзу (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Слуга народу»). Шановний Голово, шановні колеги! Зазначений законопроект розроблено з метою виконання міжнародних зобов'язань України, передбачених статтями 403, 406 Угоди про асоціацію. Також законопроект спрямований і на реалізацію ініціативи Європейського Союзу *Ukraine Facility*. Ним передбачається імплементація окремих положень регламентів Європейського Союзу 2021/2115, 2021/2116 та 2023/2674, які визначають засади реалізації спільної аграрної політики, включаючи механізми державної підтримки, фінансового управління, екологічної стійкості, розвитку сільських територій та забезпечення продовольчої безпеки. Особлива увага приділяється прозорості та ефективності використання бюджетних і міжнародних ресурсів, що є ключовими вимогами з боку Європейського Союзу. Наголошую на тому, що контролюватиметься саме прозорість використання цих ресурсів. Імплементація зазначених регламентів

є критично важливою для забезпечення поступової адаптації аграрної політики України до стандартів Європейського Союзу в контексті євроінтеграційного курсу.

Комітет з питань інтеграції України до Європейського Союзу, розглянувши на своєму засіданні 1 вересня 2025 року проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо організаційних засад здійснення підтримки в аграрному секторі», визначив його таким, що не суперечить міжнародно-правовим зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції та праву Європейського Союзу.

Хочу зазначити, що у період з 8 по 10 вересня 2025 року в Брюсселі проходили скринінгові зустрічі між Україною та Європейською комісією за переговорним розділом «Сільське господарство та розвиток сільських територій» і положення проекту отримали підтвердження від...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Прошу вас зайняти своє місце.

Двоє колег підняли руку для виступу з процедури.

Мар'яна Безугла – з процедури. Але прошу, лише з процедури.

БЕЗУГЛА М.В., голова підкомітету Комітету Верховної Ради України з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва (одномандатний виборчий округ № 217, м. Київ, політична партія «Слуга народу»). Я хочу вкотре наголосити, як використовують процедуру для спроби завалити законопроект. Ви бачили, фактично поправковий спам до законопроекту, який є ключовим в євроінтеграції...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я перепрошую, що тут з процедури?

БЕЗУГЛА М.В. Я просто прошу, пане спікер, у нас є різні варіанти реформи парламенту, давайте спробуємо...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Давайте спробуємо.

Костюк, у вас теж з процедури чи просто від душі? Якщо з процедури – будь ласка, якщо ні – готуємося до голосування.

Костюк. Будь ласка.

КОСТЮК Д.С., голова підкомітету Комітету Верховної Ради України з питань аграрної та земельної політики (одномандатний виборчий округ № 65, Житомирська область, політична партія «Слуга народу»). Шановні колеги! Хто зараз не проголосує за цей законопроект, той має чесно сказати, що він проти європейської інтеграції України.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Прошу народних депутатів зайняти свої місця. Ми переходимо до голосування за цей законопроект, який є складовою наших зобов'язань щодо *Ukraine Facility*. Проект закону позначений значком Європейського Союзу, отже, він сприяє нашій євроінтеграції і визнаний таким. Тому прошу всіх колег поставитися до цього з відповідним рівнем відповідальності.

Ставлю на голосування пропозицію про прийняття проекту Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо організаційних засад здійснення підтримки в аграрному секторі» ([№ 13202-1](#)) у другому читанні та в цілому з необхідними техніко-юридичними правками. Прошу народних депутатів голосувати.

«За» – 204.

Рішення не прийнято.

Ставлю на голосування пропозицію про направлення цього законопроекту на повторне друге читання. Прошу народних депутатів голосувати.

«За» – 239.

Рішення прийнято.

Покажіть по фракціях і групах, будь ласка.

Шановні колеги, ставлю на голосування пропозицію про скорочення наполовину строку підготовки законопроекту до другого читання. Прошу народних депутатів підтримати.

«За» – 191.

Рішення не прийнято (*Шум у залі*).

Геращенко – з процедури. Але лише з процедури.

Будь ласка, Ірино Володимирівно.

ГЕРАЩЕНКО І.В., член Комітету Верховної Ради України з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Європейська солідарність»). З процедури. Перше. Шановні колеги, вчора на засіданні Погоджувальної ради було прийнято рішення, що сьогодні будуть оголошені депутатські запити. У порядку денному цього немає. Ми просимо головуючого поінформувати зараз народних депутатів, коли будуть оголошені депутатські запити.

Друге, з процедури. Колеги, зверніть увагу, 171 голос – за попередній законопроект так званої монобільшості, якої не існує. Саморозпустіться офіційно, будь ласка, це буде чесно перед країною.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Інформую... (*Шум у залі*). Хто хоче виступити з процедури, я не бачу (*Шум у залі*). Мене запитали, можна, я відповім? Чи вам просто накидати, бо увімкнули трансляцію?

Запитали – пояснюю. Учора фракція «Європейська солідарність» покинула засідання Погоджувальної ради, після цього було прийнято рішення сьогодні не проводити оголошення запитів народних депутатів з однієї причини... (*Шум у залі*). Артуре Володимировичу, я не завершив.

Було прийнято рішення не проводити оголошення запитів народних депутатів. Про те, коли це буде, ми обов'язково поінформуємо на засіданні Погоджувальної ради, на яке запрошую вас. Дякую.

Далі з процедури... (*Шум у залі*). Там є люди, які також підняли руку. Я не можу надавати слово лише одній фракції, у якої завжди проблеми з процедурами.

Железняк. Будь ласка. Що у вас з процедури? Лише з процедури.

ЖЕЛЕЗНЯК Я.І., перший заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Голос»). Можна, я передам слово Цабалю?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Цабаль – з процедури. Лише з процедури, будь ласка.

ЦАБАЛЬ В.В., секретар Комітету Верховної Ради України з питань бюджету (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Голос»). Шановні колеги! Процедура розгляду законопроекту передбачає також і проведення консультацій з різними фракціями. Щойно ми провалили, на жаль, євроінтеграційний аграрний законопроект. Наша фракція, для прикладу, була готова проголосувати, але через те, що до другого читання жодних консультацій узагалі не було проведено, ніхто не розумів, що там усередині, тому ми не могли голосувати, і щойно проект направили на повторне друге читання.

У мене прохання, давайте всі євроінтеграційні законопроекти розглядати за повною процедурою, у тому числі з консультаціями з кожною фракцією, щоб не втрачати голосів під час їх прийняття.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. У мене є трохи інша пропозиція. У кожної фракції і групи є свої представники в комітетах, думаю, це найкращі зв'язкові. Якщо ваших представників немає в аграрному комітеті, отже, він, мабуть, для вас не пріоритет. Але пропозиція слухна.

Безугла – з процедури. Лише з процедури, будь ласка.

БЕЗУГЛА М.В. Так, з процедури. Пане спікере, я хочу закінчити думку. До речі, шкода, що ви не дали домовити минулого разу. Ми нічого не досягли, не прийняли законопроект. А я хотіла наголосити, що в нас задовжена проблема, коли процедури парламенту використовуються для хакінгу законопроектів. Є ряд

різних пропозицій щодо реформи парламенту, які давно треба проголосувати, у тому числі за впровадження дебатів. Я вас дуже прошу звернути на це увагу. Тому що ми ніколи...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Мар'яно Володимирівно, хочу нагадати, що ви є народним депутатом, а отже, відповідно до Конституції суб'єктом права законодавчої ініціативи. Я запрошую вас реалізувати цю функцію, покладену на вас Конституцією України.

Далі з процедури Гончаренко, після нього – Железняк, Тимошенко, Герасимов, і будемо рухатися далі.

Імениннику, будь ласка, але лише з процедури.

ГОНЧАРЕНКО О.О., *член Комітету Верховної Ради України з питань бюджету (одномандатний виборчий округ № 137, Одеська область, самовисуванець).* Дякую. Передусім дякую вам за привітання з днем народження, шановний пане Голово. Найкращий подарунок – відновлення прямої трансляції засідань через 3,5 року. Це чудово. Але ще кращим подарунком буде оприлюднення плівок Міндіча.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Що у вас з процедури?

ГОНЧАРЕНКО О.О. У мене процедурна пропозиція: запросити до Верховної Ради України на четвер на 12 годину Директора НАБУ Кривоноса і керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури Клименка з доповідями щодо справи Міндіча і відповідно плівок Міндіча.

Прошу поставити цю пропозицію на голосування.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ставлю на голосування пропозицію народного депутата Гончаренка. Прошу голосувати.

«За» – 87.

Рішення не прийнято.

Покажіть по фракціях і групах.

Железняк. Будь ласка. Що у вас?

Железняк, Тимошенко і Герасимов, після цього рухаємося відповідно до порядку денного.

Железняк. Будь ласка. Що у вас з процедури?

ЖЕЛЕЗНЯК Я.І. Пане Голово, у мене дійсно питання щодо процедури, причому швидше за все до вас, щонайменше вам треба буде допомогти мені розібратися. Ми призначили новий уряд 17 липня, якщо я не помиляюся.

Протягом місяця він мав подати до парламенту свою програму дій. 18 серпня уряд влаштував, як на мене, селфі-конференцію, на якій показав слайди, 10 вересня програму начебто було затверджено на засіданні уряду, але на сайті парламенту я, по-перше, не бачу цієї програми, по-друге, протягом цього пленарного тижня уряд зобов'язаний провести її голосування в залі Верховної Ради, про що йдеться в Законі «Про Кабінет Міністрів України» і Регламенті Верховної Ради України.

У мене питання: по-перше, коли буде подана програма, якщо цього не сталося, по-друге, коли на цьому тижні будемо відхиляти цей реферат?

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

З приводу того, подана чи не подана програма. Уся актуалізована інформація знаходиться на сайті Верховної Ради України. Якщо ви її не бачите, я уточню і надам вам.

Щодо голосування. Програма голосуватиметься відповідно до вимог, визначених Регламентом Верховної Ради України і тих рішень, які будуть прийняті Погоджувальною радою депутатських фракцій і груп.

Ідемо далі. Зараз – Юлія Володимирівна, після неї – Артур Володимирович.

ТИМОШЕНКО Ю.В. Фракція «Батьківщина». Щойно всі патріотичні і розумні народні депутати України не підтримали законопроект...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Що з процедури, Юліє Володимирівно?

ТИМОШЕНКО Ю.В. Я саме з процедури хочу сказати.

Народні депутати України не підтримали законопроект, який, на жаль, маскується під євроінтеграційний. Треба припинити процедурну практику, коли законопроект називають євроінтеграційним, вставляючи в його текст три-чотири слова з європейських документів, а все інше підпорядковується корупції, відмиванню грошей, підтримці олігархів, і в жодному випадку не...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Юліє Володимирівно, я поінформую вас. Цей прапорець з'являється не просто так. Це узгоджений між парламентом і урядом перелік законопроектів, які потрібно прийняти парламенту, щоб адаптувати наше законодавство до *acquis communautaire* (Шум у залі).

Я потім ще дам вам слово з процедури, а зараз виступить Артур Володимирович. Будь ласка.

ГЕРАСИМОВ А.В., член Комітету Верховної Ради України з питань аграрної та земельної політики (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Європейська солідарність»). Дякую. Шановний Руслане Олексійовичу, за відсутності однієї, двох, навіть трьох фракцій Погоджувальна рада депутатських фракцій і груп має кворум і може приймати рішення. Це відповідно до Регламенту Верховної Ради України.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Так рішення було прийнято.

ГЕРАСИМОВ А.В. Таким чином, є якась фракція чи ні, немає значення, за виключенням фракції «Слуга народу», бо це єдине, що може вплинути на рішення.

Але зараз я звертаюся до вас з процедурною пропозицією. Чи можете ви зараз поставити на голосування Верховної Ради пропозицію, яку, думаю, всі підтримають, щоб завтра ми зачитали і проголосували запити народних депутатів? Там є представники всіх фракцій і груп, тому ні в кого не виникне ніяких зауважень. Для цього, якщо не помиляюся, потрібно 226 голосів. Прошу всіх колег підтримати процедурну пропозицію: завтра після виступів народних депутатів оголосити і проголосувати запити.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Артуре Володимировичу, ви знаєте мою чітку позицію, що я ніколи не намагаюся для утримання балансу підмінити дію одного органу іншим. Формування питань порядку денного – це виключна компетенція Погоджувальної ради. Тому давайте все-таки на засіданні Погоджувальної ради, на яке я вас запрошую і сподіваюся, що ви будете, ми це обговоримо.

Юліє Володимирівно, у вас ще якась репліка була? Будь ласка. Але тільки з процедури, і рухаємося далі.

ТИМОШЕНКО Ю.В. Пане Голово, я хотіла попросити вас, щоб ви не вимикали мікрофони депутатам, які мають 1 хвилину на виступ. Це процедурне питання. Я хотіла б, щоб ми ставилися одне до одного з повагою, і якщо опозиція говорить незручні слова, які, може, не дуже приємно слухати, вимкнення мікрофона – це не інструмент. Сподіваюся, ви більше не будете застосовувати таке право.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Юліє Володимирівно, тоді просто поінформую вас та інших колег. Відповідно до частини першої статті 36, частини п'ятої статті 52 Регламенту Верховної Ради України депутат повинен виступати лише з того питання, з якого йому надано слово. Тобто якщо з процедури – лише з процедури. Якщо народний депутат виступає не з тих підстав, з яких йому надано слово (це визначено в частині п'ятій статті 52 Регламенту), головуючий на пленарному засіданні попереджає його про це (перше попередження), а в разі подальшого порушення вимог Регламенту – позбавляє його слова. Тому я діяв відповідно до частини п'ятої статті 52 Регламенту. Дякую вам за це зауваження, але я просто пояснюю свою позицію.

Бакунець теж з процедури? Пам'ятаємо частину п'яту статті 52.

Бакунець Павло Андрійович, і рухаємося далі.

БАКУНЕЦЬ П.А. Звичайно, лише з процедури. Шановний пане Голово, це про відповідальність. Ще раз закликаю вас доручити профільному регламентному комітету розглянути законопроект про внесення змін до Регламенту Верховної Ради України, щоб ми могли відповідально викликати сюди людей з уряду або інших державних чиновників, щоб хоча б поставити їм запитання, аби прозвітувати перед українцями, які питають у нас, а ми як каліки не можемо запитати в них тут, у залі.

Тому я закликаю вас доручити регламентному комітету розглянути, внести в зал, проголосувати в першому читанні мій законопроект [№ 13012](#) про внесення змін до Регламенту, щоб парламентарії могли ставити запитання тим, кого викликали на трибуну парламенту.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Павле Андрійовичу, я обов'язково переговорю з колегами з комітету, але дуже прошу вас у публічних виступах утримуватися від слів, які ви озвучили. Слова «каліки» немає, є «особи з інвалідністю». Давайте з повагою ставитися до тих колег, які страждають від цих речей. Парламентська риторика має відповідати умовам, пов'язаним з цим питанням.

Переходимо до розгляду проекту Закону «Про утворення Спеціалізованого окружного адміністративного суду, Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду» ([№ 13302](#)). Друге читання.

Запрошую заступника голови Комітету з питань правової політики Павліша Павла Васильовича зайняти своє місце на трибуні.

Шановні колеги, щодо поправок. Наскільки я розумію, представники фракції «Європейська солідарність» замість своїх поправок братимуть слово для виступів: Ар'єв – 3 хвилини, Федина – до 5 хвилин, Гончаренко – 10 хвилин. А, два депутати по 10 хвилин і Герасимов не виступатиме.

Шановні колеги, хтось ще представлятиме свої поправки?

Юліє Володимирівно, після виступів надамо вам слово щодо ваших поправок.

З процедури – Тимошенко. Будь ласка.

ТИМОШЕНКО Ю.В. Пане Голово, вчора на засіданні Погоджувальної ради нам було повідомлено, що замість поправок не можна брати слово для виступу. У нас щось змінилося? Поясніть.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дивіться, було повідомлено, що у вас велика кількість поправок, які ви хотіли доповісти. Народний депутат має право обмінити свої поправки на виступи. У них близько 60 чи 70 з лишком поправок, вони зменшують час на їх обґрунтування. Не бачу проблеми.

Отже, Ар'єв – до 3 хвилин. Будь ласка.

Ні, виступ зі свого місця. Тут стоїть доповідач, який відповідатиме на ваші запитання.

АР'ЄВ В.І., член Комітету Верховної Ради України з питань цифрової трансформації (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Європейська солідарність»). Шановні колеги, я так розумію, в принципі культура виступів у нас залишається попередньою: хтось виступає, а всі решта займаються чим завгодно і абсолютно нікого не чують. За темою, не за темою, але всі зараз ходять, розгулюють по залу. Я не розумію, як таке може бути. До речі, це теж порушення Регламенту, пане Голово, наголошую на цьому. Це, наприклад, заважає виступати.

Тепер щодо суті питання. Ми можемо зараз міняти назви, створювати суди, змінювати назви цих судів, тобто обгортку ми можемо ухвалити будь-яку, але при цьому найголовніше – це суть. Суть така, що суди на сьогодні є однією із інституцій, яка має найбільшу недовіру з боку громадян України, і це абсолютно виправдано, тому що корупція в судах стала притчею во язицех. Уже кожен говорить про суд з страхом, кожен говорить про суд як про систему викачування грошей з простих людей. Тому ми займаємося зараз зміною обгортки і не лише щодо судів.

Окремо я хочу зазначити, що відбувається зараз не тільки в судовій системі, у якій була фактично створена мафія імені російського агента Портнова, а й у слідчій системі. Зокрема Держане бюро розслідувань перетворилося на державне бюро переслідувань. І хоча один із колег сказав, що воно було створено за часів попереднього Президента, можу вам сказати, бочку створюють для того, щоб у неї щось наливати: можна налити вино, а можна, перепрошую, лайно. Тобто від вмісту дуже сильно залежить, як працюватиме та чи інша інституція. Зараз ДБР – це бюро переслідувань опозиції, військових, бізнесменів, викачування грошей, викачування прайсів за те, щоб закрити ту чи іншу справу.

Тому нам сьогодні треба, дійсно, перезавантажити і судову, і слідчу системи. Європейський парламент чітко сказав у цілому параграфі резолюції щодо України, яка була ухвалена минулого тижня, про перезавантаження ДБР і про повне перезавантаження судової системи. Має бути очищення від портновсько-корупційної гнилі, а не зміна вивіски. Те, що ми зараз робимо, – це зміна вивіски, і нічого іншого це не дасть.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Вельмишановний пане Володимире, ви звернули мою увагу на те, що в залі відбувається порушення. Я хочу звернути вашу увагу на частину першу статті 36, частину п'яту статті 52 Регламенту і дуже просити вас і всіх промовців, які виступатимуть після вас, виступати з тих підстав, з яких

вам надано слово. Вам надано слово щодо обґрунтування ваших поправок. Просив би триматися ближче до цього. Дякую вам за розуміння.

Далі – Федина, з місця. Будь ласка, до 5 хвилин.

ФЕДИНА С.Р., член Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Європейська солідарність»). Дякую. Колеги, насправді я вже не вперше виступаю щодо цього конкретного законопроекту, тому що, на мою думку, він є частково причиною того, чому Портнов свого часу приїжджав в Україну, – контролювати процес реформування ОАСК, через який він міг впливати на ті чи інші питання. На жаль, виглядає так, що після смерті Портнова через окремих осіб, дуже наближених до Банкової, портновські впливи й далі залишаються в нашій судовій системі. Але є величезна кількість зауважень до цього законопроекту, і хотілося б нагадати, що його реальна мета – легітимізувати вже винесені поспіхом юридично суперечливі рішення за ухваленим раніше законом [№ 4264-IX](#), який був прийнятий без належного опрацювання.

У цьому законопроекті (я говорила про це і під час обговорення його в першому читанні) закладена суперечність між назвами нових судів і їхньою заявленою юрисдикцією. Називати окружний чи апеляційний суд вищим спеціалізованим судом – це юридична суперечність. Таке формулювання прямо суперечить логіці побудови судової системи, визначеній у статтях 17, 21 і 26 Закону «Про судоустрій і статус суддів».

Згадка про вищий спеціалізований суд для інстанцій, що не мають касаційної юрисдикції, створює юридичну плутанину, яка потенційно підірве єдність судової практики і створить підґрунтя для оскаржень повноважень у цих судах. До речі, Головне юридичне управління Апарату Верховної Ради України вказувало на ці порушення під час попереднього розгляду, але ці застереження були проігноровані.

Також я хотіла б нагадати, що ми маємо дуже цікаву ситуацію, пов'язану з цими судами, станом на сьогодні. Вища кваліфікаційна комісія суддів провалила голосування щодо відповідності кандидатів на посади у створених замість ОАСК судах критеріям доброчесності. Добір суддів довірили сумнівним кандидатам. Це стверджує Центр протидії корупції. Вища кваліфікаційна комісія суддів України 15 вересня затвердила склад Експертної ради, яка сприятиме ВККС у відборі суддів до нових спецсудів. Від Ради суддів України обрано Олену Ганечко, Валерію Чорну та Євгена Синельникова. Центр протидії корупції вказує, що двоє із трьох кандидатів до цих судів є членкинями тієї самої Ради суддів України, яка їх делегувала. Це називається «самовисування суддівської корпорації». А ще одна кандидатка має негативні висновки Громадської ради доброчесності, фігурантка журналістських розслідувань, і, як вважає ЦПД, входить до сфери впливу того самого Вовка з Окружного адміністративного суду

міста Києва, друга дозволяла підсудним уникати відповідальності і, що цікаво, відмовляла у стягненні на користь держави у справі про конфіскацію активів у російського олігарха Дерипаски.

Тож виглядає так, що перетворення цих судів, окрім юридичної колізії, має під собою ще якийсь дуже цікаве підґрунтя, щоб реформа ОАСК не здійснилася, тому що туди заходитимуть і контролюватимуть процеси ті самі люди, які контролювали або працювали на ОАСК у найгіршій його версії.

Хотілося б також у цьому контексті зазначити, що, на жаль, ми мусимо констатувати, що більшість судів досі контролюються Банковою. Судді, навіть якби вони хотіли бути доброчесними чи неупередженими, якими вони мали б бути згідно із законами України, після повернення з нарадчої кімнати міняються на обличчі і виносять абсолютно неприйнятні рішення. Ілюстрацією того, що відбувається (на жаль, я мушу це констатувати, і це вирок судовій системі України станом на зараз, коли ми маємо моновладу), є те, що трьох військовослужбовців – працівників Управління державної охорони тримають під вартою на підставі інформації, що є на флешці ФСБ, переданій ДБР, із встановленою заставою орієнтовно в 1 мільярд гривень, а Крупі, яка оформляла прокурорам інвалідність, звільнили з-під варти під заставу у розмірі 20 мільйонів гривень. Це ж неправильно, і ви розумієте, що це питання...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Софіє Романівно. Я хотів би повторити те саме, що я сказав пану Володимирі. Просто інформую вас, що відповідно до частини першої статті 36, частини п'ятої статті 52 Регламенту особа повинна виступати з тих підстав, з яких їй надане слово (*Шум у залі*). Я дуже уважно слухав, особливо всі ваші останні речення.

Шановні колеги, ідемо далі. Давайте так: Гончаренко – 10 хвилин, Тимошенко – 5 хвилин, Гончаренко – 10 хвилин, і голосуємо. Тому прошу народних депутатів зорієнтуватися і врахувати, що голосування буде приблизно через 20-25 хвилин.

Олексій Гончаренко. Будь ласка.

ГОНЧАРЕНКО О.О. Дякую. Із самого початку хочу повідомити шановного пана головуючого, що якщо йому не подобається, як хтось обґрунтовує поправки, то, звичайно, можна піти таким шляхом: за кожною поправкою, а їх десятки, іти з голосуванням і з усім іншим. Тобто ця опція завжди відкрита.

Повертаючись до теми. Ми говоримо про суди і розглядаємо проект Закону «Про утворення Спеціалізованого окружного адміністративного суду, Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду». Нагадаю трохи історію. Був такий Окружний адміністративний суд міста Києва (ОАСК) і такий суддя Вовк. Ну, знаєте, у народі кажуть, Вовка боятися – в ОАСК не ходити. Дійсно, все це перетворилося на ганебну історію. Далі було розслідування НАБУ і (увага, друзі!) були плівки, на яких звучали голоси суддів ОАСК, як вони обговорювали

різні речі. Ці плівки були оприлюднені Національним антикорупційним бюро і Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою. Вироків немає досі, але плівки були оприлюднені, щоб показати суспільству, що відбувалося, за що оголошено підозри і таке інше.

У мене просте запитання: чому у випадку ОАСК НАБУ і САП плівки оприлюднюються, а коли справа дійшла до Міндіча, співвласника студії «Квартал 95», бізнес-партнера Зеленського, фактично гаманця сьогоднішнього владного режиму, плівки не оприлюднюються? Ми хочемо почути плівки Міндіча! Рано чи пізно, скільки цій віршовочці не витися, ми їх почуємо. Чим раніше, тим краще буде для всієї країни, бо треба розкривати цей фурункул корупції, бардаку, всездозволеності, який набух на Україні, що стікає кров'ю у війні. Це треба робити щонайшвидше.

Тому я дякую 87 народним депутатам, які підтримали сьогодні мою пропозицію викликати Директора НАБУ Кривоноса, керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури Клименка у Верховну Раду з доповіддю щодо справи Міндіча і плівок Міндіча. Ганьба всім тим, які це не підтримали! Ми розуміємо, що ви намагаєтеся приховати, але все одно це не вдасться приховати. Тому чим раніше це буде оприлюднено, тим краще буде для всіх, включно з нашою судовою системою, законопроект про повноваження і форму організації роботи якої ми зараз розглядаємо. Це дуже важливо.

Повертаючись до наших судів. Дійсно історія про Крупу абсолютно феноменальна. Нагадаю знову, що керівниця Хмельницької МСЕК і депутатка Хмельницької обласної ради від «Слуги народу» пані Крупа була затримана за підозрою в незаконних діях, які спричинили колосальне хабарництво. Був дуже крупний хабар від Крупи, мова йде про мільйони доларів. Під час обшуків у квартирі Крупи було знайдено... Це не так, як раніше можна було казати: у когось є квартира і в ній є сейф. А тут квартира, яка є сейфом сама по собі, була набита баблом, що вже і самій Крупі, і її чоловіку там місця не вистачало. Прямо лежали на баблі, у туалет ходили поруч з баблом, відкривали шафу, щоб одяг взяти, то бабло на них випадало. Людям було дуже складно жити. Слідчі прийшли, допомогли, виявили все це бабло. Бабла було так багато, що довелося викидати його у валізах з вікна. Це не жарт. Тобто валізи з доларами в Хмельницьку летіли з вікна. Місто Хмельницький тут перебило Монте-Карло. Такого ще не бачили.

Що ж відбулося далі? Остання наша новина про Крупу – не про те, що вона засуджена, що здала «всех подельников», а про те, що застава була радикально зменшена – спочатку, здається, було десь 400 чи 300 мільйонів гривень, а зараз уже 20 мільйонів гривень. Це менше, ніж одна валіза з доларами, яку Крупа викидала у вікно. Звичайно, для неї це ніщо.

Пані Крупа вже на волі крупно розв'язує свої проблеми, я так розумію. Усі видихнули – і її «подельники», і всі інші. Все, що відбувається, це колосальна корупція (ми розуміємо, що таке МСЕК) на мобілізації, на перетині кордону. Колосальна корупція і колосальні зловживання. Але наші суди відпускають

Крупі, кажуть їй, щоб вона йшла з Богом і далі займалася своїми справами або вчила наступних тому, як вони мають будувати цю корупційну піраміду. Так не може бути.

Якщо ми хочемо якихось змін у нашій державі, маємо вимести всю цю крупі, все це сміття з держави, бо воно знищує державу зсередини. Нам сьогодні кажуть, що не вистачає грошей на українського військового. Поданий проект бюджету, але я щось не бачу там збільшення грошового забезпечення військовослужбовців, а це ж ключове питання. Де збільшення грошового забезпечення військовослужбовців? Де повернення їм тієї «тридцятки», яку забрали? Нічого цього там немає.

Нам кажуть, що в нас не вистачає грошей на українську дитину, вчителя, залізничника, освітян в цілому, і так безкінечно. Але нам не вистачає, може, тому, що державна скарбниця замість Нацбанку знаходиться в квартирах Крупі, Міндіча, шміндіча та інших? Може, тому нам не вистачає, що весь державний бюджет переїхав до них і вони вже не знають, що з цими грошима, з «сумасшедшим баблом» робити: чи то у вікна у валізах викидати, чи купляти «*Dolce & Gabbana*», не сукню і не сумку, а в цілому «*Dolce & Gabbana*». Це те, що, наскільки мені відомо, обговорювалося на плівках Міндіча, – не знали, куди подіти гроші: а давайте купимо «*Dolce & Gabbana*», а давайте, непогана ідея. Я думаю, ми ще багато чого почуємо, коли нарешті ці плівки будуть оприлюднені. Це питання виживання держави.

Ну, і, звичайно, для боротьби з корупцією потрібно, крім чесних правоохоронців, ще раз закликаю НАБУ та САП, оприлюднити плівки Міндіча. Ми розуміємо, що очікувати цього від напряму підконтрольних Президенту силовиків не варто, але ж люди і Європа разом захистили незалежність НАБУ і САП. Тепер цю незалежність треба підтверджувати і доводити справою, а не бігати доповідати Президенту про чергового затриманого «служу народу» на хабарі. Це перше.

Друге, що дуже важливо робити, – зменшувати простір для корупції, встановлювати кордони для цієї корупції. А щоб були кордони, щоб корупція була хоча б у якихось кордонах, одну із речей, яку треба зробити, – відкрити державні кордони України. Бо ці плівки, це бабло у Крупі, все це є наслідком тієї північної корейщини, яку ми маємо, коли 3,5 року закриті кордони в державі. Слава Богу, добилися відкриття кордонів для хлопців до 22 років включно. Треба відкривати для всіх.

Наш уряд, до речі, востаннє закрив кордони для колишніх послів. Це такий привіт Кулебі. Звичайно, дивлячись на правлячу владну команду, на цей жабогадюкінг, ще вчора Кулеба був міністром закордонних справ і товаришем, сьогодні приймаються спеціальні рішення, щоб і він не міг виїхати за кордон, – це, звісно, божевільня, яке відбувається в нашій державі. Та Бог з ними, вони там розберуться.

До речі, мені цікаво, чи Крупа ще не в Монте-Карло. Цікаво дізнатися, де вона, бо потім просочиться через кордон як Дмитрук і Куницький, якого ви не можете навіть відкликати з Комітету з питань правоохоронної діяльності. Зникла

людина. Рік тому поїхав у відрядження за кордон і не може ніяк повернутися, але й далі продовжує бути членом фракції «Слуга народу», членом Комітету з питань правоохоронної діяльності. Якесь божевілья – дмитруки, одарченки і всі інші. Відкрийте кордон для людей, а не для своїх. Кордон має бути відкритий. Це нормально. На цьому має бути зупинена шалена корупція, має бути зупинено те, що люди гинуть на кордоні, намагаючись його перетнути. Бо це ідіотизм, і це треба робити негайно. У Верховній Раді є мій законопроект, давайте його розглядати і давайте нарешті боротися з корупцією. Але насамперед для цього треба оприлюднити плівки Міндіча.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Тимошенко Юлія Володимирівна. Будь ласка, до 5 хвилин.

ТИМОШЕНКО Ю.В. Фракція «Батьківщина». У цьому законопроекті йдеться про утворення Спеціалізованого окружного адміністративного суду і Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду, але він дуже тісно пов'язаний із законом № 4264-IX, яким продовжилася принизлива для України, для українського народу практика формування державних органів влади, у тому числі судових інституцій, за участі іноземних громадян. Таким чином іноземні громадяни через експертні ради формують, по суті, державні органи влади України.

Дорогі друзі, я неодноразово з трибуни Верховної Ради за час гарячої війни, яку веде наш народ, казала, що не може парламент України за підтримки всіх інших посадових осіб в Україні позбавляти Україну і український народ суверенітету. Це не просто суперечить статті 5 Конституції України, яка визначає, що єдиним джерелом влади є український народ, а ще й порушує основоположний фундамент роботи Організації Об'єднаних Націй, ту головну цінність, на якій тримається увесь світовий порядок, – що кожен народ має право формувати свої органи влади.

Під час гарячої війни та трагедії, яку переживає український народ, глобальні фінансові олігархічні структури формують владу в Україні. Вони це проводять, тиснучи на українську владу через так звані дорадчі ради, експертні ради, наглядові ради, які формуються з іноземних громадян іноземними міжнародними структурами.

Дорогі друзі, у мене прохання: назвіть хоча б одну країну світу, де органи державної влади формуються іноземними громадянами. Іноземні громадяни, які підпорядковуються законам інших держав, живуть у парадигмі національних інтересів інших держав, підпорядковуються своїм керівникам, а кожна країна має свої національні інтереси і глобальні структури, які, в тому числі представляють глобальну олігархію, сьогодні, користуючись нашою бідною, нав'язали нам систему, якої немає у світі, де український суверенітет віддається на відкуп невідомим, абсолютно ніким не обраним іноземним громадянам. У цьому

законопроекти у розвиток роботи такої міжнародної експертної ради пропонується передати і формування цих двох судів якимось іноземним незрозумілим громадянам.

Я хочу сказати, що це не просто порушує Конституцію, а й шкодить насамперед національним стратегічним інтересам України. Ви скажете, що, може, це добре, саме так і треба робити, тому що українці не здатні управляти своєю державою. Вибачте, якщо українці здатні захищати Європу на її кордонах від найпідступнішого ворога, чому вони не можуть управляти своєю державою?

Я закликаю парламент не голосувати за подібні законопроекти. Цим законопроектом пропонується продовжувати відбирати в українців суверенне право управляти своєю державою. Мета, яку оголосив для України экс-прем'єр-міністр, – стратегічні реформи, які перетворять Україну на ресурсний центр Європи. Ви таке майбутнє для України хочете? Щоб вона стала сировинним придатком будь-кого? Ні, не...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Завершальний виступ. Замість усіх своїх поправок – Олексій Гончаренко, до 10 хвилин.

Шановні друзі, після цього ми будемо голосувати. Запрошую народних депутатів зайняти свої місця і підготуватися до голосування. Прошу також колег, які виступають, пам'ятати, що слово надається їм задля обґрунтування своїх поправок.

Будь ласка, Олексію Олексійовичу.

ГОНЧАРЕНКО О.О. Дякую. Друзі, дуже важливе рішення. До Верховної Ради поданий проект Державного бюджету України на 2026 рік. Це фінансова конституція держави на рік, головне питання, документ, який показує пріоритети держави. Ви знаєте, ми очікували, що там буде збільшення виплат військовослужбовцям. Ні, ми не бачимо цього в проекті державного бюджету. На сьогодні зарплата військовослужбовця в тилу, під час ротації 20 тисяч гривень. Це вже менше навіть офіційної середньої зарплати в Україні. Уряд каже, що в I кварталі цього року розмір середньої заробітної плати в Україні становив 23 тисячі гривень. Тобто ми військовим платимо менше, ніж середня зарплата в Україні. Я вже не кажу про щось більше. Це катастрофа, це абсолютно неправильні підходи!

Між іншим, нещодавно Міністерство оборони прийняло рішення розділити виплати родинам загиблих не на 40 місяців, як зараз, а на 80 місяців. Що таке 80 місяців? Це шість з половиною років. Спочатку казали, будуть усім виплати, потім їх розділили на 40 місяців, тепер уже прийняли рішення розділити на 80 місяців. Це абсолютна неповага і абсолютно неправильні пріоритети.

До речі, до Верховної Ради України внесено законопроект, я є його співавтором, про те, щоб виплати за загиблого мали право отримувати і родини тих, які загинули, захищаючи Україну з 2014 року, під час антитерористичної

операції, до повномасштабного вторгнення. Очевидно, що це такі самі військові, які загинули, борючись проти такого самого ворога, і має бути підтримка для їх родичів. Закликаю розглянути цей законопроект.

Але при цьому в проекті Державного бюджету повністю збережено фінансування ТЦК. Ця система абсолютно себе зганьбила. Ось вчорашня історія: у смт Стеблів представники Городищенського ТЦК б'ють і катують інваліда війни, який пройшов Вугледар, воював за Україну, будучи важко пораненим, отримав інвалідність внаслідок війни і був звільнений з лав Збройних Сил. Це сталося, коли представники Городищенського ТЦК «бусифікували» його брата. Ветеран кричав, намагався розібратися, що відбувається, чому ніхто не дивиться ні на документи, ні на що, і замість поваги до інваліда війни, його били, катували. Це що за гестапо взагалі? Як таке може бути в державі, яка себе називає правовою?

Ми зараз розглядаємо питання про суди. Де вони, коли таке відбувається в нашій державі? Зате там фінансування без збоїв, без змін, проблем з ним немає. При тому що система ТЦК, я так думаю, може це профінансувати за рахунок шалених незаконних корупційних доходів. Уся країна знає, скільки коштує вийти з бусика, якщо тебе вже довели до ТЦК, і тільки від Президента, Верховного Головнокомандувача, і фактично від верховного комісара, Верховної Ради України, тиша, начебто ніхто нічого не знає, наші суди нічого не знають, і ці мільярди корупційних доларів, зібраних з українського народу, розходяться по кишенях, більша частина залишається навіть не в тих виконавців, які їх на місцях збирають, а доходять до самої гори, до різноманітних квартир Міндіча із золотими унітазами, де вже не знають, що з цим баблом робити, бо від такої його кількості просто рябіє в очах.

Звичайно, це катастрофа, і система ТЦК має бути розформована. Мобілізація має відбуватися через цивільні центри рекрутингу, по-людськи, відповідно до закону, з повагою до прав людини, з акцентом на мотивацію. Тільки цей шлях може нас до чогось привести, бо «бусифікація» призводить лише до одного – потім ці люди втікають, відкупляються, відмовляються виконувати накази і таке інше.

Сьогодні ми зустрічалися з Військовим омбудсманом пані Решетиловою, і я поставив їй запитання про ТЦК. Вона сказала: «Ви знаєте, за нашими оцінками, лише у 5-7 відсотках випадків є порушення». Я з цим не погоджуюся, думаю, що це тільки зафіксовані випадки. Скільки ж тих випадків, про які ми не знаємо? Ті, які відкупилися, не підуть про це розповідати, правда? То як виходить 5-7 відсотків? Але навіть якщо уявити, що це 5-7 відсотків, отже, було мобілізовано сотні тисяч українців, ще сотні тисяч, а, може, мільйони оформили різноманітні відстрочки, бронювання і таке інше. Тобто 5-7 відсотків – це десятки, а, може, сотні тисяч випадків. Ви уявляєте собі масштаб зловживань? Тобто вже офіційно кажуть про 5-7 відсотків. Це десятки тисяч випадків корупції, порушення прав людини, побиття аж до вбивства, бо, на жаль, і такі випадки є, коли людей вбивали працівники ТЦК. Сьогодні такі випадки дуже мляво, але все-таки якось розслідуються, хоча не так, як мало бути, – однозначно, швидко.

Це, друзі, колосальний виклик для нашої держави, про який ніхто не хоче говорити, на який ніхто не хоче реагувати, бо всіх все влаштовує, і це абсолютно ганебно.

Друзі, я звертаюся до вас, щоб ми розглянули, дійсно, необхідні законопроекти. У Верховній Раді України є проект закону про виплати родинам загиблих без всіляких «розтяжок», і родинам тих, які загинули з 2014 року. Є законопроект про відкриття кордонів, щоб припинити цю корупцію. Є законопроекти про права військовослужбовців, щоб дати право на звільнення військовослужбовцям, які виховують дитину-інваліда, бо сьогодні якщо ти виховуєш дитину-інваліда, маєш відстрочку, логічно, але якщо ти пішов добровольцем або в тебе народилася дитина-інвалід, або стала інвалідом після того, як ти почав служити, ти вже не можеш звільнитися. Це дуже несправедливо і стосується сотень, навіть тисяч родин, які страждають від цього, і ніхто не хоче це питання вирішувати, хоча у Верховній Раді давно є мій законопроект, норми якого могли б це вирішити. Є проект, у якому пропонується дати додаткову відпустку військовослужбовцям хоча б тих категорій, які мають право на звільнення, щоб вони не звільнялися, бо це послабить Збройні Сили. Давайте просто дамо їм додаткові відпустки.

Нагадаю, я є автором законопроекту про відпустки для військових, який ми прийняли як закон ще влітку 2023 року, слава Богу. То чому ми зараз не робимо наступні кроки? Але нікого це не цікавить, ніхто цим не збирається займатися. Це абсолютно ганебно і показує справжні пріоритети влади. Пріоритет лише один – втримати цю владу за допомогою ручних силовиків, приховати свою корупцію, не допустити публікації всього того, що стало відомим, починаючи з плівок Міндіча, і таке інше. Звичайно, це все руйнує країну. Такий має бути порядок денний.

Я дуже радий тому позитиву, що сьогодні це засідання вже нарешті транслюється, що всі громадяни України, а не тільки підписники моїх соцмереж, можуть побачити на власні очі, як працюють народні депутати, як багато хто не працює і чим займається в стінах Верховної Ради, як у Верховній Раді слухають одне одного, як у Верховній Раді виконуються закони України, як Верховна Рада працює на Україну. Моя оцінка – погано працює, щоб не сказати дуже погано. Друзі, тепер це всім видно, тож виправляйтеся, треба це робити негайно.

Закликаю також повернути журналістів на балкон, у ложу преси. Чому ложа преси стала пустою? Бо в нас преси і свободи слова немає? Повернути журналістів у кулуари, зробити відкритими засідання уряду, щоб уряд приймав справжні рішення для України, а не для самих себе.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Гетманцев – з процедури. Будь ласка.

ГЕТМАНЦЕВ Д.О. Шановний пане Голово, ми розглядаємо законопроект, і відповідно до Регламенту маємо заслуховувати поправки і їх обґрунтування.

Я просив би утриматися і більше не вдаватися до процедури десятихвилинних монологів, бенефісів окремих народних депутатів на різноманітні теми, ніяк не пов'язані із законопроектом, тим більше що ми врешті повернулися до прямої трансляції.

Не хочеться, щоб Верховна Рада України, єдиний законодавчий орган держави, відігравала роль партера для одного актора, не займаючись своїми прямими функціями.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Даниле Олександровичу.

Шановні колеги... *(Шум у залі)*. Секунду, ну, я не можу, не давши відповіді, відразу надавати слово комусь іншому. Є культура спілкування: є питання – є відповідь. Якщо не цікава відповідь, для чого питання? Тому я відповім.

Даниле Олександровичу, дякую за вашу пропозицію.

Я ще раз неухильно звертаю увагу всіх колег на вимоги частини першої статті 36, частини п'ятої статті 52 Регламенту про те, що народний депутат повинен виступати лише з того питання, з якого йому надано слово. Тобто якщо з процедури, то тільки з процедури, якщо з обґрунтування поправок, то тільки з обґрунтування поправок, якщо депутат хоче об'єднати декілька поправок, то теж має виступати щодо поправок, щоб ми зрозуміли, що парламент – це місце для дискусій, і зрозуміли, яке корисне зерно закладено в цю поправку, а не просто слухали якісь речі, непов'язані з цим. Якщо цього не буде, я ще раз попереджаю вас, якщо народний депутат виступає не з тих підстав, з яких йому надано слово, головуючий на пленарному засіданні попереджає його про це, а в разі подальшого порушення вимог Регламенту позбавляє його слова. Наступного разу я позбавлятиму слова. Ще раз повторюю, це частина п'ята статті 52 Регламенту Верховної Ради України.

Чому я так детально про це кажу? Тому що сьогодні відбувається пряма трансляція засідання, і глядачі повинні розуміти, що Верховна Рада діє і буде діяти відповідно до Регламенту. Дякую вам *(Шум у залі)*.

З процедури, Юліє Володимирівно? З процедури. З мотивів не передбачено в Регламенті, лише з процедури *(Шум у залі)*. Підійдіть і покажіть мені, будь ласка. Де передбачено з мотивів? З процедури може бути.

Слово надається Павлішу Павлу Васильовичу. Ви почули всі зауваження до цього законопроекту. Озвучте позицію комітету, це буде ваша відповідь на всі питання. Будь ласка, до 2 хвилин.

Шановні колеги, після цього голосуємо. Прошу народних депутатів зайняти свої місця.

Будь ласка, Павле Васильовичу.

ПАВЛІШ П.В., заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань правової політики (одномандатний виборчий округ № 182, Херсонська область, політична партія «Слуга народу»). Дякую, пане Голово. Я хотів би

зупинитися передусім на самому законопроекті і на заявах, які щойно прозвучали, щоб громадянам України було зрозуміло, що більшість цих заяв зовсім не стосуються норм проекту закону, який зараз розглядається. Юрисдикційні норми закону щодо діяльності судів, про створення яких ми зараз голосуватимемо, уже закріплені в Кодексі адміністративного судочинства. Норми щодо обрання суддів до цих судів також раніше закріплені в прийнятих нами законах, зокрема в Законі «Про судоустрій і статус суддів».

Даний законопроект стосується лише норми щодо створення Спеціалізованого окружного адміністративного суду і Спеціалізованого апеляційного окружного адміністративного суду. Тому будь-які звинувачення, що ми можемо щось порушити, досить недолугі. Хочу сказати, що ті зауваження, які звучали, не стосувалися жодної поправки.

Також я хотів би зазначити, що Комітет з питань правової політики 18 червня 2025 року розглянув на своєму засіданні всі поправки і пропозиції суб'єктів права законодавчої ініціативи. Їх було 81, і всі вони відхилені. Комітет рекомендує Верховній Раді прийняти законопроект у другому читанні та в цілому в редакції, поданій Президентом України.

Закликаю колег проголосувати за законопроект. Він євроінтеграційний, є в Плані *Ukraine Facility*, в угодах з Міжнародним валютним фондом. Тому давайте підтримаємо і зробимо добре для нашої країни.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую (*Шум у залі*).

З процедури, Юліє Володимирівно? З мотивів? Я зачитую для вас: Регламентом встановлено, що для виступів з мотивів голосування надається 1 хвилина. У системному зв'язку зі статтею 34 Регламенту – право на виступ отримує фракція чи група, яка не висловила за, проти чи утрималася (*Шум у залі*).

Юліє Володимирівно, давайте ми тоді попросимо регламентний комітет, я бачу Сергія Віталійовича, нехай він... Тому що я не розумію, як давати 398 хвилин для виступів з мотивів, коли кожен зазначатиме свою позицію (*Шум у залі*).

Юліє Володимирівно, ще раз кажу, мені здається, ви отримали 5 хвилин для виступу замість шести поправок. Ви висловили, що хотіли, я в кінці надав слово представнику комітету (*Шум у залі*).

Що у вас? Тимошенко – з процедури, будь ласка.

ТИМОШЕНКО Ю.В. Відповідно до статті 37 Регламенту без будь-яких обмовок, посилань надається конкретне право...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Юліє Володимирівно, стаття 37 називається «Види та способи голосування». Вона взагалі не стосується цього.

ТИМОШЕНКО Ю.В. О'кей, тоді я скажу з процедури.

ГОЛОВУЮЧИЙ. З процедури, будь ласка, Юліє Володимирівно. Але лише з процедури.

ТИМОШЕНКО Ю.В. З процедури. Я хочу сказати, що цей законопроект суперечить Конституції України...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Що з процедури? Це не з процедури.

ТИМОШЕНКО Ю.В. ...і обмежує суверенітет нашої країни. Не голосуйте за нього.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Юліє Володимирівно, це точно не з процедури. Я вимушений попередити вас, що ви брали слово з процедури, а говорили не з процедури.

Шановні колеги, переходимо до прийняття рішення. Прошу народних депутатів зайняти свої місця і підготуватися до голосування.

Ставлю на голосування пропозицію про прийняття проекту Закону «Про утворення Спеціалізованого окружного адміністративного суду, Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду» ([№ 13302](#)) у другому читанні та в цілому з необхідними техніко-юридичними правками.

Готові голосувати? Прошу народних депутатів голосувати.

«За» – 239.

Рішення прийнято.

Закон прийнято.

Покажіть по фракціях і групах.

Шановні колеги, я оголошую перерву на 3 хвилини.

Лідерів фракцій і груп прошу швиденько підійти до мене на коротке засідання Погоджувальної ради.

(Після перерви)

ГОЛОВУЮЧИЙ. Шановні колеги, щойно відбулося коротке засідання Погоджувальної ради. Інформую вас про одне рішення, прийняте майже одностайно: ми зараз перейдемо до розгляду питання стосовно Військового омбудсмана. Щоб не голосувати це в залі, ми зробили правильно – прийняли рішення на засіданні Погоджувальної ради.

Шановні колеги, переходимо до розгляду наступного питання – проекту Закону «Про Військового омбудсмана» ([№ 13266](#)).

Прошу Бобровську Соломію Анатоліївну зайняти місце на трибуні.

Шановні колеги, учора на засіданні Погоджувальної ради ми домовилися, що спочатку розглянемо всі відхилені поправки, які ставитимуться на голосування для врахування, після цього буде оголошена перерва, а завтра проголосуємо поправки, які ставитимуться на підтвердження, і законопроект у цілому. Домовилися, колеги?

Як я розумію, фракція «Батьківщина» наполягатиме на всіх своїх поправках. Так, Юліє Володимирівно? На всіх. Виступить представник фракції «Європейська солідарність», і є інформація в Олександра Сергійовича.

Починаємо з фракцій, які міняють свої поправки на виступи.

Слово надається Ар'єву Володимирі для виступу замість всіх своїх поправок, до 5 хвилин. Будь ласка.

АР'ЄВ В.І. Шановні колеги, шановні виборці, я мушу сказати, що функція людини, яка повинна захищати права військових, сьогодні обов'язково має бути в Україні. Зрозуміло, права військових, які порушуються і органами ДБР, і навіть всередині військової служби, потребують захисту. Офіс Уповноваженого Верховної Ради з прав людини, на превеликий жаль, з цим питанням не впорався, і це треба визнати.

Але давайте розглянемо, що ми сьогодні ухвалюємо. Передусім є визначення поняття «омбудсман». Це посадова особа, на яку покладаються функції контролю за дотриманням законних прав та інтересів громадян у діяльності органів виконавчої влади і посадових осіб. А тепер подивіться, що пропонується цим законопроектом. Військового омбудсмана призначає Президент України, який згідно з Конституцією є Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України. Тобто фактично він є людиною, яка командує всім українським військом. Тож дуже дивно передбачати, щоб людина, що контролює омбудсмана, який має контролювати дотримання прав і законних інтересів громадян у діяльності органів виконавчої влади і посадових осіб, призначалася цими посадовими особами. Отже, напевно, потрібно, щоб це призначення робила Верховна Рада України, тому що, підкреслюю, сьогодні військові питання і захист прав військових є надзвичайно важливим моментом.

Далі я хотів би перейти до практичних питань. Якщо ми приймемо сьогодні цей законопроект у такому вигляді, це означатиме, що система контролюватиме сама себе, а це, зазвичай, не працює. Те, як зараз відбувається контроль усередині системи, я дуже добре знаю на прикладі територіальних центрів комплектації, з якими дуже багато скандалів. У травні цього року я звертався до Міністерства оборони України, щоб серйозно обговорити ситуацію щодо ТЦК і зробити все для знищення там і корупційних моментів, і порушення прав людини. На що з Міністерства оборони мені надійшла відповідь, що це одиничні випадки, і нічого вони робити не хочуть. У даному разі це є питання, у тому числі і омбудсмана. Військовий омбудсман займається суто військовими з моменту вступу їх на військову службу і до моменту закінчення військової служби.

Мушу навести ще один випадок. Нещодавно оператора австрійського телеканалу ORF, відомого журналіста, ветерана, який пішов служити з першого дня повномасштабного вторгнення, Андрія Непосєдова забрали працівники ТЦК, і мало того, що його утримували там незаконно, йому погрожували, що він звідти не вийде, а також намагалися вивозити його в містя, які жодним чином

не пов'язані з несенням військової служби, тобто в ліс. Цей дуже серйозний випадок, коли людина, ветеран, постраждала від дій територіального центру комплектації, має бути розглянутий діючим на сьогодні омбудсманом. Але ще раз повторюю, щоб дії військових омбудсманів були законними, нам не можна робити так, щоб вони залежали від керівництва тієї структури, права якої вони захищають. Саме це є ключовим моментом.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Федина Софія Романівна. Будь ласка, до 5 хвилин.

ФЕДИНА С.Р. Розглядаючи сьогодні питання стосовно Військового омбудсмана, я хотіла б передовсім наголосити на тому, що Військовий омбудсман чи особа, яка компетентно займається захистом прав військовослужбовців, однозначно має бути і як особа, і як структура, і як інституція. Проте в цьому законопроекті ми стикаємося з цілим переліком порушень і неузгоджень, що ставитимуть під сумнів як компетентність цієї інституції, так і всі рішення, які вона прийматиме, чи дії, які вона здійснюватиме.

У цьому законопроекті, я не розумію, чому це проігнорувалося між першим і другим читаннями, ми маємо безпосереднє порушення Конституції України, що стосується повноважень Президента, яких він не має, щоб передавати свої функції тій чи іншій особі, зокрема омбудсману. Хотілося б наголосити, що це можна було б вирішити, якби Президент призначив свою уповноважену особу, надавши можливості здійснювати ті чи інші функції. Але якщо ми говоримо безпосередньо про омбудсмана як такого, тут уже виникають колізії. Це перше.

Друге. У проекті передбачається, що Військовий омбудсман є посадовою особою, через яку Президент України здійснює демократичний цивільний контроль за сектором безпеки і оборони. Однак Президент не може передавати свої повноваження іншим органам чи особам. До речі, тут відразу виникає питання щодо Керівника Офісу Президента, але це інша історія. За такого формулювання може виникнути конкуренція повноважень між Військовим омбудсманом і Радою національної безпеки і оборони.

Третє. Згідно зі статтею 101 Конституції України парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Але в цьому конкретному проекті не вирішено питання щодо розмежування повноважень між Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини та Військовим омбудсманом. Частиною другою статті 20 проекту передбачається, що Військовий омбудсман та Уповноважений Верховної Ради України з прав людини щодо питань, які стосуються їхньої співпраці, можуть укласти угоду чи меморандум. Водночас порядок їхньої взаємодії, правова природа, правові наслідки не визначені.

Четверте. Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України згадує про існування так званих Венеційських принципів захисту та

просування інституту омбудсмана, прийнятих Європейською комісією «За демократію через право» 15 березня 2019 року. У законопроекті є ціла низка положень, що не узгоджуються з Венеційськими принципами, зокрема щодо процедури відбору кандидатів на посаду омбудсмана, критеріїв призначення на посаду, строку повноважень (одинарний строк повноважень має бути не менше семи років), необхідності звітності омбудсмана про діяльність інституту, принаймні, раз на рік перед парламентом, необхідності встановлення функціонального імунітету для омбудсмана, його заступників, співробітників тощо. Зрештою, маємо ще велику низку техніко-юридичних неузгодженостей.

Фракція «Європейська солідарність» подавала поправки, щоб врегулювати ці питання між першим і другим читаннями. Натомість на нас накиннулися через *Telegram*-канали Банкової з обуренням, дискредитацією і відвертою неправдою, нібито ми блокуємо цей законопроект. Навпаки, ми хочемо, щоб ця інституція була дієвою, щоб її рішення не піддавали потім у Конституційному Суді.

Ще один важливий момент. У даному випадку омбудсман буде не частиною інституту уповноваженого з прав людини, а людиною, призначеною Президентом. Скажіть, будь ласка, як ми маємо діяти, коли багатьох військовослужбовців, які зараз перебувають під слідством, у СІЗО, репресує вертикаль Президента? Як їх захищатиме людина, яка буде ставлеником Президента? Звичайно, вона шукатиме можливості уникнути конфлікту з Президентом. Я думаю, в таких реаліях більшість військовослужбовців, які зайшли в конфлікт з вертикаллю Президента, залишаться незахищеними. До речі, ми маємо страшні прецеденти з кейсів полковника Лапіна, генерала Галушкіна, полковника Романа Червінського і багатьох інших. Тому мені дуже хотілося б, щоб ці суперечності були узгоджені і Уповноважений Президента з питань захисту прав військовослужбовців та членів їх сімей, дійсно, якісно виконував свою роботу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Іванна Орестівна Климпуш-Цинцадзе. Замість поправок – виступ до 5 хвилин. Потім замість поправок бажає виступити ще цілий пул депутатів з фракції «Батьківщина». Далі перейдемо до тих, хто наполягає на поправках.

Будь ласка, Іванно Орестівно.

КЛИМПУШ-ЦИНЦАДЗЕ І.О., голова Комітету Верховної Ради України з питань інтеграції України до Європейського Союзу (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Європейська солідарність»). Дякую, пане Голово. Шановні колеги! Дійсно, ми всі чудово усвідомлюємо необхідність забезпечення наших захисників дедалі сильнішим захистом з огляду на велику кількість проблемних моментів, які з'являються під час дії воєнного стану. Фракція «Європейська солідарність» абсолютно поділяє пропозицію про створення спеціальної інституції, яка забезпечувала б такий захист представникам сил оборони України.

Разом з тим законопроект, який ми зараз розглядаємо, на жаль, прямо порушує наші міжнародно-правові зобов'язання. Нам пропонується створити інституцію омбудсмана, яка насправді не матиме нічого спільного з уповноваженим з питань захисту та незалежною інституцією, тому що цей омбудсман призначатиметься всупереч повноваженням, які передбачені Конституцією, безпосередньо Президентом України і звільнятиметься так само Президентом всупереч європейській практиці, яка передбачає створення незалежних інституцій з питань захисту прав людини лише через парламентські інструменти призначення і звільнення, що, дійсно, гарантуватиме незалежність такої інституції.

Ми пропонували у своїх поправках різні варіанти, як не допустити порушень Конституції і створити інституцію, яка буде незалежною і спроможною захищати наших військовослужбовців. На жаль, колеги не дослухалися до наших пропозицій, вони не були враховані. Можна говорити і про спосіб призначення, і про обмеження дії цієї інституції лише на час правового режиму воєнного стану, з тим щоб зобов'язати Верховну Раду України переглянути механізм призначення після завершення дії воєнного стану або передбачити, що Верховна Рада України має внести зміни до Конституції щодо повноважень як Президента, так і, наприклад, Верховної Ради України. До жодної із цих пропозицій, на жаль, колеги не дослухалися. А це означає, що, ухваливши цей законопроект з таким способом призначення, ми насправді унеможлиavimo реальний захист наших військовослужбовців, тому що інституція, яка буде зобов'язана захищати військовослужбовців, не зможе цього робити тоді, коли тиск на цих військовослужбовців відбуватиметься через президентську вертикаль. А такі речі, на жаль, можуть траплятися.

Тому мені дуже прикро, що, розуміючи необхідність такого інструмента, насправді немає готовності до врахування позиції нашої фракції, яка в конструктиві налаштована була знайти вихід, щоб не порушувати, по-перше, Конституцію, по-друге, наші міжнародно-правові зобов'язання, і по-третє, щоб створити реальний інструмент для захисту наших військових.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Шановні народні депутати, переходимо до виступів інших колег, на які вони міняють свої поправки.

Отже, працюємо таким чином: Юлія Володимирівна Тимошенко замість 20 поправок – 10 хвилин, Буймістер замість 10 поправок – 5 хвилин, Цимбалюк замість 10 поправок – 5 хвилин, Наливайченко замість 10 поправок – 5 хвилин, Івченко замість своїх поправок – 3 хвилини, Бобровська замість своїх поправок – 4 хвилини, а далі колеги і виступатимуть, і ставитимуть на голосування свої поправки.

Починаємо з Юлії Володимирівни. Виступ до 10 хвилин замість її 20 поправок. Будь ласка.

ТИМОШЕНКО Ю.В. Фракція «Батьківщина». Шановні колеги, я особисто вже більше року працюю керівником Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування можливих фактів порушень законодавства України щодо фінансування лікування та реабілітації військовослужбовців у медичних закладах, завищення вартості лікарських засобів для військовослужбовців та їх незадовільної якості. До складу комісії входять представники різних фракцій і груп. Крім того, розуміючи, що цієї ТСК не вистачає, ми додатково створили міжфракційне депутатське об'єднання «Захист прав ветеранів, учасників бойових дій і членів їх родин», до складу якого увійшли депутати з усіх фракцій і груп.

Чому ми створили тимчасову слідчу комісію і міжфракційне об'єднання? Тому що, незважаючи на те що в країні є омбудсман з прав людини, що, наприклад, у Міністерстві оборони є спеціальна інституція, яка мусить захищати права військових, і ще додатково 30 грудня 2024 року Президент України підписав указ про призначення Ольги Олегівни Кобилинської Уповноваженим Президента України з питань захисту прав військовослужбовців та членів їх сімей (це достатньо тривалий час), ці офіційні виконавчі інституції не чують, що говорять військові.

Наша команда з міжфракційного депутатського об'єднання і тимчасової слідчої комісії виокремила понад 50 стандартних питань, які не вирішуються для військових, членів їх родин всупереч чинним законам. Для цього працюють Кабінет Міністрів, усі міністерства, омбудсмани, Уповноважений Президента з питань захисту прав військових, якого призначив Президент, але військові, як були, так і залишаються безправними. На що вони сьогодні скаржаться?

Перше. Абсолютно неможливо отримати до повного одужання ані медичних, ані реабілітаційних послуг за державний кошт. Ви уявляєте, яка ситуація на сьогодні, коли важко поранений військовий прибуває в лікарню, його там тримають обмежений термін, далі направляють на обмежений термін на реабілітацію і потім не дають йому направлення на військово-лікарську комісію, а відразу відправляють на передову, на фронт, де командир військового підрозділу (уявляєте!) без медичної освіти вирішує, направляти чи не направляти військового на ВЛК. Як правило, не направляє. Тому поранені військові, важко хворі, недоліковані, нереабілітовані достатню кількість часу, половину медикаментів купують за свій рахунок, ідуть без ВЛК в окопи і, маючи незадовільний стан здоров'я, остаточно втрачають там життя, тому що не можуть витримувати тих умов.

Скажіть, будь ласка, чому порушуються закони України, чому порушуються права військових на повне лікування, реабілітацію? Це робиться, тому що потрібно будь-яким чином, навіть напівхвору людину після поранення,

недоліковану, направити в окопи, бо закон про примусову мобілізацію призвів до таких наслідків, що замість того, щоб створити нормальні, абсолютно мотиваційні умови, нормальну контрактну армію, людей, які не готові воювати, хапають на вулицях і кидають в окопи, а вони перетворюються на тих, які здійснюють СЗЧ, які просто не можуть воювати, які деморалізують військові підрозділи. Ми попереджали – не робіть цього!

Далі. Ми внесли законопроекти, норми яких примушують усі органи влади без будь-якого сумніву доліковувати і дореабілітовувати військових до повного одужання. Крім того, обов'язково направляти на ВЛК до того, як відправити поранену людину в окоп після лікування. Але цей парламент, провладна більшість, заблокував ці проекти і не дає можливості їх прийняти. То як захищати права військових?

Візьміть військовослужбовців, яких потрібно протезувати після поранення. Уявіть собі, людям, які віддали своє здоров'я за Україну і потребують протезування, обмежили обсяг фінансів, що дає держава на протезування. Ці люди не можуть за державний кошт отримати високоякісні, високотехнологічні, високоефективні протези, мусять брати те, що на корупційній основі закупила держава. Ви смієтеся? Та коли ми спробували пробити це питання і прийняти закон, щоб зняти верхню межу державного фінансування на високоякісне протезування одного пораненого військового, що зробив цей зал? Він заблокував це рішення, і найперше це зробив соціальний комітет. Скажіть, будь ласка, це що? Ви хочете, щоб виконавча служба захищала права військових? Та виконайте звичайні закони, які вже є, і додатково вирішіть моральні речі. Тому що коли країна захлинається від корупції і водночас не вистачає грошей на протезування, лікування і реабілітацію поранених, це є аморальним ставленням до військових.

Скажіть, будь ласка, як сьогодні відпускають військових у відпустку? Ви не знаєте? Їх майже не відпускають. Як переводять до інших підрозділів за бажанням? Ми прийняли відповідні закони, але вони не виконуються і порушуються виконавчою владою.

Скажіть ще одне. Як так трапилося, що скасували статус «обмежено придатний», і однією із постанов уряду передбачається, що обмежено придатних людей зараз без будь-яких обмежень мобілізують? Потім людей з туберкульозом, діабетом, генетичними захворюваннями, майже з відсутністю зору, які мають захворювання на ВІЛ/СНІД, інфекційні захворювання, у тому числі гепатити, відправляють в окопи, тому що зняли норму, що обмежено придатні не можуть бути мобілізовані. Які права ви можете захищати, якщо порушуються основоположні закони, права і свободи людей?

Ми підтримуємо створення максимуму можливостей щодо захисту прав військових. Потрібно ще десять омбудсманів – наша фракція проголосує за це. Хоча в цьому законопроекті говориться, що посаду Уповноваженого Президента України з питань захисту прав військовослужбовців та членів їх сімей, утворену 30 грудня 2024 року указом Президента, тепер буде перейменована на посаду

омбудсман, а інституція залишиться та сама. Що покращиться, незрозуміло, якщо ця людина і ця інституція й так працюють з 30 грудня 2024 року. Так, це робиться всупереч Конституції України, тому що омбудсман – це уповноважений з прав людини, це інституція і структура парламенту незалежно від виконавчої влади.

Ну, добре, хочете це зробити – зробіть, немає питань, ми проголосуємо за це. Але хоча б уперше зробіть так, щоб права, свободи наших військових, передбачені законами, не зневажалися, як сьогодні, а виконувалися.

Хочу також сказати, що міжфракційне депутатське об'єднання разом з нашою командою відкрили гарячу телефонну лінію: 0 800 405 450. Якщо права військових, ветеранів, учасників бойових дій, їх...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Слово надається народній депутатці Буймістер. Будь ласка, до 5 хвилин.

БУЙМІСТЕР Л.А., голова підкомітету Комітету Верховної Ради України з питань економічного розвитку (одномандатний виборчий округ № 223, м. Київ, політична партія «Слуга народу»). Фракція «Батьківщина». Шановні колеги! Як зруйнувати систему управління країною, забути, що в нас є Конституція? Як дати владі узурпувати владу під Президента, забути, що в нас є конституційні органи?

Я вам нагадаю, в Україні є омбудсман пан Лубінець – Уповноважений Верховної Ради з прав людини, і це конституційний орган. Він має конституційний мандат, має силу і повноваження слідкувати за непорушенням прав усіх людей, а не лише військових.

Відкрию вам ще один секрет. У пана Лубінця є заступник, на якого теж виділяються кошти з державного бюджету, за що проголосували в цьому залі. Це пан Кононенко, який відповідає за захист прав військових в Офісі омбудсмана. Так склалося, що на цю посаду був призначений випускник академії КДБ. Вам не почулося, саме КДБ. Коли ми призначили кадебешника на посаду, захист прав військових зупинився. Не тому, що в нас немає чергового органу, чергової інституції, а тому, що була призначена людина, неспроможна займатися цими питаннями. Тоді на допомогу приходить наш чарівний Президент, призначає свою уповноважену і каже, що зараз життя налагодиться і всім буде щастя.

Але, ви знаєте, я повинна постійно захищати в судах від ДБР військовослужбовців, генералів, полковників бойових бригад, які незаконно перебувають за ґратами, на гауптвахті за абсолютно вигаданими звинуваченнями, і можу сказати, що стало системою, коли ці справи розвалюються в судах. Але практика продовжується. За бойовими комбригами, які готові захищати свою позицію, захищати людей і не відправляти їх на м'ясні штурми, починають ганятися в Збройних Силах. Пані Решетилова публічно нам сказала, що переслідуватиме кожного командира, який порушить, бодай, щось там. Проте

знаєте, кого вона не переслідуватиме? Керівництво Генерального штабу і вище військово-політичне керівництво країни, які порушують права людей. Чому? Тому що на цю посаду призначатиме Президент. Тоді це уповноважений Президента, а ніякий не омбудсман, і до посилення демократичного цивільного контролю у військах це не має жодного стосунку. Це чергова спроба узурпувати владу і такими призначеннями нівелювати роль конституційних органів у цій країні.

Якщо ми дійсно хочемо виправити ситуацію, то у Верховній Раді України з 2023 року без розгляду лежить законопроект [№ 10159](#) щодо зменшення впливу країни-агресора на наші державні інституції, у якому я пропоную, щоб на посадах у критичних безпекових галузях взагалі не було випускників академій КДБ, ФСБ та інших руснявих військових училищ, які сьогодні в країні ще працюють, такі як пан Кононенко, для виправлення результатів роботи якого тепер потрібно в Раді голосувати цілий новий закон.

Колеги, давайте не підміняти поняття і все-таки займатися справою захисту прав наших військових. Тому що до сьогодні, наприклад, міжфракційне депутатське об'єднання і ТСК, про які говорила Юлія Володимирівна, зробили значно більше, ніж усі разом узяті омбудсмани. А чому так? Тому що треба призначати професійних, фахових і проукраїнських менеджерів на посади, які вже існують у цій країні, а не створювати паралельно нікому непідконтрольну реальність, яка суперечить Конституції України. Це стосується не лише цього законопроекту. Ще одним органом, куди можна поскаржитися, ми максимум на короткий період покращимо психологічний стан наших військових. Може, це того варте, але не знаю.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Цимбалюк Михайло Михайлович. Будь ласка, до 5 хвилин.

ЦИМБАЛЮК М.М., перший заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»). Фракція «Батьківщина». Зважаючи на кількість військовослужбовців, які підписали контракт, і мобілізованих осіб, чи потрібний додатковий орган щодо захисту їхніх прав? Однозначно, так. Чи справляється Уповноважений Верховної Ради України з прав людини з усіма своїми обов'язками? Так. Але з обсягом роботи – ні. Ми не називаємо цифри безвісти зниклих військовослужбовців за особливих обставин, але більшість їх родин звертається за допомогою до Президента, до Верховної Ради, до нас, народних депутатів, до уповноважених. Чи можемо ми пробити увесь масив інформації? Звичайно, ні. Тому фракція «Батьківщина» підтримує ініціативу щодо створення інституції. Можна дискутувати з приводу форми, змісту, але це буде ще одна інституція щодо захисту прав військових.

Наступне. Чи має право Президент як Верховний Головнокомандувач, як гарант Конституції створювати такі органи? Звичайно, має. Бо як Верховний Головнокомандувач він не лише призначає вище військове керівництво, а й створює інститут Уповноваженого з питань захисту прав військових.

Тож, колеги, я перевів би дискусію в інше русло. Чи все зробила Верховна Рада, щоб захистити права військовослужбовців? Думаю, що з учорашнього вечора, коли проект бюджету на наступний рік внесено до Верховної Ради, ми маємо такий шанс, бо я не бачив там збільшення грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України. Якщо у 2022 році грошове забезпечення було 22 тисячі гривень і сьогодні залишається на тому самому рівні, це не ті кошти, які мають вартість, зважаючи на рівень інфляції і зростання споживчих цін. Верховна Рада як єдиний законодавчий орган, що затверджує проект бюджету, мала б сказати своє слово. Це буде саме той варіант захисту прав військовослужбовців.

Наступне. Щодо форми призначення уповноваженого. Так, за цим проектом закону Президент має право призначати і керівника, і заступників, і вимагати від них звіту про виконану роботу. Навіть ми як народні депутати, до яких звертається велика кількість родин військовослужбовців і самі військовослужбовці щодо порушення їхніх прав, теж матимемо право звертатися до цього уповноваженого.

Щодо самої суті. Шановні колеги, думаю, що уповноважені або особи, які мають обов'язок від імені держави захищати права і свободи громадян, повинні думати не лише тоді, коли надійшла скарга щодо порушення прав військовослужбовця або члена родини. Ми маємо думати, як забезпечити їх мотиваційним пакетом щодо зміни форм і методів мобілізації, удосконалення роботи і реформування ТЦК, підпорядкування його, можливо, як один із варіантів, Міністерству оборони, тощо. Так, це теж стосується прав громадян, захисту військовослужбовців і військовозобов'язаних осіб.

Тож ми підтримуємо прийняття законопроекту в другому читанні та в цілому, таке було рішення фракції, про що сьогодні сказала наш лідер Юлія Тимошенко, а далі давайте діяти спільними зусиллями, щоб не лише на словах і папері, а й на ділі захищати права військовослужбовців і їхніх родин. Це наш виклик. І ТСК, і наше міжфракційне депутатське об'єднання роблять багато. Запрошуюю народних депутатів, які ще не доєдналися, долучайтеся до роботи нашого міжфракційного депутатського об'єднання.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Наливайченко Валентин, виступ до 5 хвилин замість 10 поправок. Після нього – Івченко, до 3 хвилин.

Будь ласка, Валентине Олександровичу.

НАЛИВАЙЧЕНКО В.О., секретар Комітету Верховної Ради України з питань інтеграції України до Європейського Союзу (загальнодержавний

багатомандатний виборчий округ, політична партія Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»). Фракція «Батьківщина». Почнемо з головного. Де міністр оборони? Де міністр у справах ветеранів? Пані Соломіє, по-перше, це не лише ваш законопроект. По-друге, куди поділися із залу депутати? Де вони? Шановні захисники і члени їх сімей, які дивляться зараз цей ефір, погляньте – їм байдуже, вони залишили це приміщення. Чому їм байдуже? Тому що йдеться про те, щоб нарешті з'явилися захисники наших військових, і фракція «Батьківщина» саме цього вимагає. Омбудсман – це не просто так: вийшли, представили законопроект, не знаємо про що. Ми знаємо про що!

Захищати права захисників означає надати повноваження справжньому омбудсману з питань захисту прав військовослужбовців виносити приписи, вимоги і рекомендації, обов'язкові до виконання будь-яким командуванням. Тому, можливо, і немає тут міністра оборони. Це перше.

Друге. На засіданнях міжфракційного депутатського об'єднання «Захист прав ветеранів, учасників бойових дій і членів їх родин» ми і наш лідер Юлія Тимошенко день і ніч вимагаємо забезпечення права поранених військових на лікування і реабілітацію кожного пораненого, але для цього має бути припис і вимога омбудсмана з питань захисту прав військовослужбовців. Пані Соломіє, ну, мають же бути такі повноваження. Давайте визначимо їх у законопроекті.

Де міністр у справах ветеранів? Де міністр охорони здоров'я? Ми запитали б у них у прямому ефірі, скільки захисників перебуває зараз на лікуванні, скільки із них реабілітується, скільки потребує реабілітації. Надайте справжньому омбудсману, який захищає права захисників, повноваження щодо вирішення питань лікування і реабілітації поранених військовослужбовців.

Третє. Антикорупційні повноваження омбудсману потрібні? Потрібні. Давайте надамо. Виключити корупцію, здирництво у Збройних Силах України – це те, до чого закликає фракція «Батьківщина». Залучайте, будь ласка, також службу капеланів, ми ж її створили. Давайте підтримаємо її, нехай допоможе омбудсману.

Четверте. Де буде розташований Офіс омбудсмана? Фракція «Батьківщина» наполягає, не в Києві, не в шкіряних кабінетах Києва, а там – на одиниці. У кожному корпусі має бути представник омбудсмана? На наш погляд, так. Хто має проводити особистий прийом громадян України і членів сімей захисників? Пані Соломіє, ми пропонуємо надати новоствореному органу, його керівнику – омбудсману, його заступникам, якщо вони будуть, повноваження приймати людей, насамперед членів сімей зниклих безвісти, членів сімей загиблих, і найголовніше, підтримувати їх. Тому закликаємо до головного повноваження омбудсмана: прийняв людину, розібрався, є проблема – відразу припис, обов'язковий до виконання будь-яким органом виконавчої влади, наприклад, Міністерством оборони, Міністерством у справах ветеранів, Міністерством охорони здоров'я тощо. Ось до чого закликає «Батьківщина». Ми щиро хочемо, щоб права наших захисників почали захищати.

Ще одне наше щире бажання, щоб це не було так, як буває в суспільстві та органах влади, – скинули на омбудсмана і забули. Ні, ні, ні! У омбудсмана з питань захисту прав військовослужбовців мають бути повноваження залучати в обов'язковому порядку Прем'єр-міністра, міністрів, керівників органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування. Ось у чому справжня, чесна позиція фракції «Батьківщина». Ми закликаємо її підтримати.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Івченко Вадим Євгенович. Будь ласка, до 3 хвилин (*Шум у залі*). Ні-ні, з місця, у нас усі з місця виступають. Вадиме Євгеновичу, будь ласка, з місця. Колеги, на трибуні стоїть доповідач. Я не можу гнати доповідача геть. Дивіться, у нас змінилися... Ні, шановні колеги, ви поступитеся, наступний прийде, тому правила є для всіх. Вас покажуть гарно з будь-якого місця. Я не ганятиму доповідачів.

Будь ласка, Вадиме Євгеновичу.

ІВЧЕНКО В.Є., член Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки, оборони та розвідки (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»). Фракція «Батьківщина». Ви знаєте, я бачу, що ця Верховна Рада не розуміє, що відбувається в країні. Сьогодні наші хлопці охороняють територіальну цілісність держави. Де депутати під час прийняття військових законів? У залі 30 депутатів.

Важливий законопроект, прийняття якого дасть змогу допомагати кожному військовому. Хочу нагадати, що зараз ми розглядаємо проект Закону «Про Військового омбудсмана». Утворюватиметься Офіс Військового омбудсмана, скарги подаватимуть безпосередньо військові, уповноважені особи, члени родин військових в усній, письмовій або електронній формах. Далі будуть наслідки розгляду скарг, 30 днів проводитиметься перевірка, і після цього прийматимуться відповідні рішення. У цьому законопроекті визначається порядок взаємодії з органами військового керівництва, з правоохоронними органами. Далі відбудеться звітування Президенту і Верховній Раді України.

Де депутати, які мають це почути? Законопроект потребує негайного прийняття сьогодні. Мої колеги кажуть, що є тисячі скарг, з якими військові звертаються до Уповноваженого з прав людини.

Ми сьогодні створюємо ще один орган, і це добре, хоча поза Конституцією. Я розумію всі юридичні наслідки, але це добре, тому що до 2021 року чисельність армії становила близько 100 тисяч осіб, на сьогодні – понад 1 мільйон. У 10 разів збільшується кількість звернень військових, а ще звернення поранених, звернення родин, звернення тих, хто потребує захисту, зокрема соціального. На мою думку, пане Голово, потрібно не одного народного депутата закликати, щоб він говорив з місця, а всіх депутатів бути під час розгляду військових законопроектів, бо наші захисники сидять в окопах,

охороняють небо, щоб, зокрема, сюди не прилітали балістика і ракети, а в залі лише 30 депутатів дискутують щодо відповідних законопроектів.

Вибачте за мої емоції, але вони справедливі. Депутати мають сидіти, а Верховна Рада має розглядати найперше... Депутати мають сидіти на своїх місцях і працювати, а Верховна Рада – розглядати насамперед законопроекти стосовно військових, щодо бюджету, забезпечення, індивідуального захисту кожного військовослужбовця. А в нас відбувається...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Цікава фраза у вас прозвучала, переконаний, вона буде нарізана на меми і розлетиться.

З приводу того, хто присутній. Шановні колеги, шановні глядачі, нагадую, що голосування щодо цього законопроекту буде завтра і важливо, щоб депутати були саме завтра, бо в цьому полягатиме справжня підтримка, а зараз відбувається обговорення.

Крім того, вельмишановні колеги, я ще раз хочу звернути вашу увагу, і дякую тим, хто теж наголошував на цьому, на те, що ми будемо голосувати проект Закону «Про Військового омбудсмана», не «омбудсмена», тому що це слово скандинавського походження, не англійського. Прошу це врахувати, зокрема в комунікаціях Верховної Ради і колег. Це важливо, і так він правильно називається.

Шановні колеги, ідемо далі.

Запрошую до виступу Соломію Бобровську. Після неї виступатимуть колеги, які наполягають на поправках. Правильно?

Будь ласка, Соломіє, до 4 хвилин. Це останній виступ без поправок.

БОБРОВСЬКА С.А., *член Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки, оборони та розвідки (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Голос»).* Шановні колеги! Ви знаєте, мені соромно стояти на цій трибуні з доповіддю і захищати в другому читанні проект Закону «Про Військового омбудсмана». Чому? Тому що триває 12-й рік війни, і пояснення щодо необхідності Військового омбудсмана або Уповноваженого з питань захисту прав військовослужбовців потребувало мінімум трьох місяців, які минули з червня, коли ми прийняли законопроект у першому читанні. Це питання порушувалося у 2014, 2015 роках, коли чисельність армії становила 300 тисяч осіб, і цього, напевно, було замало, щоб почути голос добровольців, контрактників, строковиків. Потім нам було замало чисельності армії у 2022, 2023 роках, і тепер, на жаль, ми зобов'язані шукати гібридні форми, які абсолютно неприйнятні для всіх нас, хто є апологетами Конституції, щоб дати можливість хоча б комусь працювати в рамках захисту прав військовослужбовців.

Я хотіла б пояснити одну річ. Ми дуже довго дискутували з Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, і все-таки відбулося

розмежування повноважень однієї й другої інституції. Уповноважений з питань прав людини займається порушенням прав людини до моменту, коли вона стає військовослужбовцем, вступає на військову службу. Військовий омбудсман займається порушенням прав військовослужбовців під час проходження військової служби. Це означає, що всі резервісти під час виконання бойових завдань чи призову на збори, військовослужбовці, контрактники, ті, хто сьогодні в полоні, ті, які звільнилися і не отримали виплат, ті, до кого застосовується насильство під час проходження військової служби, а також випадки непокори, СЗЧ тощо – все це зона відповідальності Військового омбудсмана.

Якщо хтось буде готовий разом зі мною підписати зміни до такого, дасть Бог, закону, щоб ця інституція діяла під час воєнного стану і пізніше, давайте подамо ці зміни. Це правильний компроміс з Президентом, тому що норма щодо цього органу має бути проголосована в рамках Конституції і він має бути уповноваженим органом Верховної Ради. Ми всі сходимося до цієї думки, тут немає суперечностей, лише питання компромісу з Президентом, тому що цей інструмент повинен бути поза межами впливу, контролю і нікому від Президента не делегований.

Але ви знаєте, у нас понад мільйон військовослужбовців, які точно пишуть і до вас, і якщо ви на це реагуєте, вам відомо, що навіть у ручному режимі просто неможливо витримати тієї кількості прохань, скарг, пропозицій, що надходять тим, хто активно працює з фронтом. Якщо і є хоча б одна людина, яка чинитиме спротив Президенту, Генеральному штабу, Головнокомандувачу Збройних Сил та іншим командирам і начальникам, то це Ольга Решетилова. Я вірю цій людині, яка сьогодні займається цими питаннями, у неї це точно виходить. Хочу, щоб вона тримала принципову позицію, навіть якщо її за це буде знято з посади. Вона, справді, на боці військовослужбовців, якими опікується з 2014 року, будучи в правозахисних організаціях і відстоюючи права тих, які носять військову форму. Тому що колапс у ставленні командирів до своїх підлеглих, який назріває, поза межами адекватного сприйняття, і те, що коїться в деяких військових частинах, не є нормальним.

Повірте, не лише військові мають сидіти за СЗЧ чи непокору, а й командири, які повинні нести відповідальність, навіть кримінальну, по-перше, за свої накази, по-друге, за байдуже й абсолютно безпринципне ставлення до людей, за використання їх як ресурсу. За всієї поваги до командирів, які віддано дотримуються військової присяги, вважаю, має бути також відповідальність командирів перед сім'ями, які не можуть додзвонитися до бригад, де служать їхні рідні, запитати, де людина – на позиції, зникла безвісти чи загинула, а жодних документів немає. Це свинство.

Прошу підтримати завтра цей законопроект усім разом, усією Верховною Радою.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Шановні колеги, більше ніхто не хоче виступити замість своїх поправок? Ні. Тоді переходимо... (*Шум у залі*). У вас один виступ, а потім ви хочете, щоб ваші поправки поставили на голосування. Мені сказали, що у вас має бути виступ 7 хвилин і три поправки. Але спочатку я хочу завершити з тими, у кого виступи без поправок.

Олексію, я правильно зрозумів, у вас виступ 10 хвилин замість поправок?

Олексій Гончаренко. Будь ласка, до 10 хвилин.

А далі відбудуться виступи щодо поправок.

ГОНЧАРЕНКО О.О. Дякую, шановний пане головуючий. Так, спочатку частину поправок я заміню просто на виступ, а потім окремо декілька поправок пропонуватиму поставити на голосування, зрозуміло, з поясненням.

Отже, друзі, ми розглядаємо проект Закону «Про Військового омбудсмана». Насправді питання захисту прав військовослужбовців є не просто нагальним, а кричущим. Тому що, як не парадоксально, ці люди зі зброєю в руках, які сьогодні дають нам можливість бути в цьому залі, усій Україні та й, за великим рахунком, усій Європі жити, найменш захищені і найбільш безправні серед усіх громадян України. Мало того, що їхнє життя – це виконання наказів, то при цьому вони невідьні аж до маленьких речей, які для кожної людини є нормальними, на військовій службі з цим складно.

На жаль, в Україні це все катастрофічно погіршилося ще й через те, що наші військовослужбовці не знають, скільки їм служити. Право на визначеність термінів служби, право на розуміння, як планувати своє життя, у них забрано. Термінів служби немає, усі ініціативи на цю тему не розглядаються, Верховний Головнокомандувач Президент Зеленський, сидячи в цьому залі, ось тут, на президентському місці, відповідаючи на моє запитання, сказав: «Будуть воювати, поки не переможемо». Це абсолютно катастрофічна і, я сказав би, ганебна відповідь. Тому що саме він як Верховний Головнокомандувач мав захистити їх і забезпечити право на визначений термін служби.

Право на демобілізацію є невід'ємним, ключовим правом військовослужбовців. Сьогодні в них це право забрано, і це катастрофа. Є ті, які вже 3,5 року в окопах, і вони не розуміють, скільки ще це триватиме. Це не має нічого спільного зі справедливістю, повагою до військових. У нас лише на словах «Слава Україні!» – «Героям слава!», а елементарної поваги немає. Так не може бути.

Я розумію, якщо Президент як Верховний Головнокомандувач проти, то ми ніколи тут нічого не приймемо, а якщо і приймемо, він просто не підпише такий закон. Ми прийняли закон щодо повернення «тридцятки», він його просто не підписав; ми прийняли понад 300 голосами закон щодо обмежено придатних, щоб взагалі зупинити божевільну мобілізацію окремої категорії хворих до 25 років, яка відбувалася, і Зеленський його так і не підписав, і таке інше. Тож без зміни його позиції термінів служби не буде. Але не порушувати це питання, мовчати про це я вважаю злочином. Ми зобов'язані у Верховній Раді

про це говорити, вимагати і добиватися зміни цієї позиції, щоб нарешті право військових на повернення додому та просто право знати, коли вони зможуть повернутися, було враховане і відповідно їм надане. Це ключове.

Наступне. Право військових на гідну заробітну плату, на гідне грошове забезпечення. Я не знаю, що відповідати військовим, які мені пишуть і запитують: чому я сьогодні отримую меншу зарплату, ніж охоронець в АТБ? Я не знаю, що відповісти на це питання. Чому сьогодні зарплата військового в тилу, на ротації, а ми розуміємо, що поняття... Так, безумовно, є лінія фронту, нуль – найнебезпечніше місце. Але ворог полює на військові частини, атакує їх, і для військового в принципі це все одно робота, пов'язана з ризиком для життя. Більше того, багато військових за ці гроші і ремонтують автівки, і закуповують необхідне, те, чим держава їх не забезпечує. Зарплата у розмірі 20 тисяч гривень, яку має військовий у тилу, – це абсолютна катастрофа. На сьогодні середня заробітна плата в державі за І квартал, як нам повідомив Кабінет Міністрів, становить 23 тисячі гривень. Тобто зарплата українського військового менша, ніж середня зарплата по Україні. Як таке в принципі може бути? Але це те, що ми маємо на сьогодні.

Я хочу сказати, що 2,5 року тому я створив гарячу лінію Гончаренко центрів для військовослужбовців і членів їхніх родин. За цей час на цю гарячу лінію звернулися понад 100 тисяч військовослужбовців і членів їхніх родин. Ще раз, уявіть собі – 100 тисяч! Це колосальна цифра, і картина, яку ти бачиш, дивлячись на ці звернення, говорить про одне: повне безправ'я військових.

Так, щастя, коли гідний, порядний командир, то і військовий може нормально служити. Але командири є різні і, на жаль, є негідники. З такими командирами життя військовослужбовця перетворюється на пекло. За відпустку дай хабара, картку віддай, щось віддай, і це безкінечно. Людям не дають можливості перевестися, людям не дають можливості отримувати освіту, людям не дають можливості приїхати додому на народження дитини, людям не дають можливості одружитися. Ну, просто доходить до божевілля. А потім ми дивуємося, що в нас така кількість СЗЧ. Безумовно, нам треба повернутися обличчям до військового, бо так не може бути.

Я знаю, на жаль, тих, хто сьогодні перебуває в СЗЧ, вони є абсолютними героями України, але були поставлені в умови, коли обирали між службою і родиною чи ще чимось. У таких випадках ми маємо простягнути цим людям руку і захистити їх.

Тож я абсолютно підтримую, щоб у нас з'явився інститут Військового омбудсмана. Але якщо ми хочемо, щоб це був реально захисник військових, цей Військовий омбудсман, він чи вона, має бути незалежним від Президента, Верховного Головнокомандувача, і я вже пояснив чому. Тому що сьогодні обмеження одного із ключових прав військових на терміни служби йде, на жаль, від Верховного Головнокомандувача, і якщо це буде людина, безпосередньо підпорядкована Президенту, він чи вона не зможе виконувати своєї функції.

Тож нам треба системно переглядати підхід до проекту Закону «Про Військового омбудсмена». Маємо або підтримати зараз декілька поправок, які я пропонуватиму поставити на голосування, про те, щоб Військового омбудсмена призначала Верховна Рада, або направляти цей законопроект на повторне друге читання, щоб це була реальна дієва інституція, а не просто оказамілювання, що начебто хтось піклується про наших військовослужбовців. Бо зараз це виглядає саме як оказамілювання і більше нічого.

Друзі, я розумію, що, як завжди, Верховна Рада вже втомилася (у нас супервтомлена Верховна Рада) на першому пленарному тижні і фактично п'ятому засіданні протягом цього місяця, а вже починається друга половина вересня. Після трьох годин роботи у Верховній Раді в залі залишається близько 40 народних депутатів, не більше, але дуже важливо порушувати всі питання, які я щойно назвав.

Ну, і дуже важливий напрям, який має відпрацювати реальна інституція Військового омбудсмена, – ТЦК. Сьогодні я запитував пані Решетилу про ТЦК і порушення, які там відбуваються. Вона сказала: так, є проблеми, але в принципі не так багато, за нашими розрахунками, 5-7 відсотків випадків мобілізації відбуваються з порушеннями. Розумієте, що таке 5-7 випадків від сотень тисяч випадків мобілізації? Це десятки тисяч порушень. А порушення бувають такі, що мобілізований просто гине, були випадки, коли люди помирали в ТЦК від дій працівників ТЦК.

То це має бути ключовою темою роботи і Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, і Військового омбудсмена, коли і в якій формі він не запрацював би. Хоча зараз він начебто працює відповідно до указу Президента, але я щось не бачу реальних кроків з їхнього боку, щоб зупинити те божевілля і свавілля, яке сьогодні відбувається на вулицях, коли фактично руками ТЦК відкритий ще один фронт, але тепер проти власного народу. Це не нормально, так не може бути.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Переходимо до розгляду поправок, які... *(Шум у залі)*. Що сталося?

Петро Олексійович Порошенко замість своїх поправок бере виступ – 3 хвилини.

Далі перейдемо до розгляду поправок, які ставитимуться на голосування. Порошенко. Будь ласка.

ПОРОШЕНКО П.О. Шановний пане Голово, нешановний, бо порожній зал Верховної Ради, крім опозиційних фракцій, це якраз і демонструє повагу і увагу, яку вони приділяють захисту прав військовослужбовців.

Скажіть, будь ласка, що спільного між програмою дії уряду і законопроектом № 13266? Вони написані для піару і неефективні з точки зору реалізації повноважень і завдань, які поставлені перед ними Верховною Радою і народом України. Якщо Президент України хоче призначати свого

уповноваженого, це його право. Ми ніяким чином не обмежуємо його права, і про це сьогодні сказали пані Решетиловій під час нашої, може наголосити, дуже конструктивної, продуктивної зустрічі. Ми зацікавлені в тому, щоб посилити захист прав військових. Але знайдіть мені, будь ласка, у статті 19 Конституції, яка визначає функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, які зобов'язані діяти в межах та у спосіб, визначених Конституцією, право Президента призначати Уповноваженого з питань захисту прав військовослужбовців. Знайдіть мені в статті 106 Конституції право Президента призначати Уповноваженого з питань захисту прав військовослужбовців та членів їх сімей. Їх там немає. А це означає, що орган буде неконституційним, а Військовий омбудсман буде на гачку в тих, хто його призначає.

На мою думку, Верховна Рада самоусувається від своїх завдань, адже саме вона має призначати Уповноваженого з питань захисту прав військовослужбовців та членів їх сімей, нести відповідальність і захищати, бо, крім захисту прав військовослужбовців, нам потрібно буде захищати ще й права омбудсмана.

Ми також просимо включити до порядку денного позицію щодо нафтопроводу «Дружба». Уже Президент Трамп про це говорить: не буде американських санкцій, якщо ви за це не проголосуєте. Припиніть транзитувати російську нафту. Реформуйте Державне бюро розслідувань і Державну службу фінансового моніторингу. Включіть позицію щодо захисту незалежності антикорупційних органів. Забезпечте захист депутатів щодо парламентської дипломатії. Нам не треба ховати голову в пісок, нам треба...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Слово надається Геращенко. Замість поправок – виступ 7 хвилин і три поправки на врахування.

Будь ласка, Ірино Володимирівно.

ГЕРАЩЕНКО І.В. Шановні українці, дуже добре, що нарешті повернулися прямі трансляції засідань Верховної Ради України, тому що зараз обговорюється один із найважливіших законопроектів. Ідеться про захист мільйонів військовослужбовців і їхніх родин. Очевидно, що питання не в завтрашньому голосуванні, а в тому, що воно має бути усвідомленим, не просто тиснути на кнопку, а прийняти закон, який відповідатиме потребам і справедливості для військових.

Боюся, «Європейська солідарність» не просто єдина фракція, яка зараз у залі щиро обговорює цей законопроект, бо ми його читали, готували до нього поправки і хочемо, щоб був прийнятий правильний закон, а єдина фракція, яка напередодні зустрілася з Уповноваженою Президента з питань захисту прав військовослужбовців та членів їх сімей пані Решетиловою. Це була дуже конструктивна зустріч, на якій ми змогли обмінятися нашими застереженнями щодо законопроекту. Ці застереження такі.

Шановна пані доповідачко, президіє і колеги, добру справу не можна робити з порушенням, не можна йти на компроміс з Конституцією. Цей законопроект не конституційний у такій формі, як він зараз протягується у Верховній Раді. Тому що наш Верховний Головнокомандувач, будемо відверті, уникає будь-яких складних тем стосовно військових.

Сьогодні колеги розповідали про тисячі таких тем, починаючи від термінів служби, бо уряд пообіцяв, не опозиція, що вони будуть, а їх наразі немає, закінчуючи несправедливістю лише з силовою мобілізацією, без відсутності заохочення, дуже важкими нерозв'язаними проблемами людей з ампутаціями, несправедливістю після реінтеграції військових до мирного життя (їх ціла купа, і ніхто системно ними не займається).

Ми усвідомлюємо, що людина, яка хоче бути уповноваженою з вирішення цих питань, добровільно візьме на себе важкий хрест. Як колишня Уповноважена Президента з питань мирного врегулювання ситуації в Донецькій та Луганській областях і щодо звільнення заручників я розумію, про що кажу, яка тут потрібна величезна допомога, штат тощо. Усе це можна було створити в Офісі Президента, тому що Офіс має краще фінансування, ніж будь-яке міністерство. Хочете створити структуру омбудсмена? Добре, але тоді це має бути конституційно і ця людина має бути незалежна від Верховного Головнокомандувача, який її призначає, закриває очі на проблеми в безпековому секторі.

Ми пишаємося тим, що наша команда подала поправки, які допомогли б зробити цю інституцію європейською, яка відповідала б світовій практиці, незалежною. Але єдина поправка, яку нашій команді вдалося провести через ваш комітет, пані Соломіє, про те, що пані омбудсман має потім хоча б звітувати перед парламентом. У проекті закону передбачалося, що Зеленський призначає омбудсмана, перед Зеленським вона звітує, з Зеленським працює. То яка це незалежність? Ну, тоді її треба назвати «уповноваженою з питань захисту прав Зеленського» і працювати за таким варіантом, а не Уповноваженою з питань захисту прав військових, розумієте?

На жаль, не були прийняті всі інші поправки, які робили цей законопроект насамперед європейським, тому що, якщо ми йдемо в Європу, то маємо враховувати досвід країн ЄС. Ніде у світі немає омбудсмана, якого призначає Президент. Це може бути уповноважений, може бути інспектор, може бути спеціальний представник, хто завгодно, але не омбудсман. Як ви можете за це голосувати? Тому я рада, що хоча б ви, пані Соломіє, і, на жаль, ще кілька колег уважно це слухаєте.

Ми закликаємо направити законопроект на повторне друге читання, дуже швидко, за кілька днів, розглянути його в комітеті, привести у відповідність до європейських норм, рекомендацій, до речі, Ради Європи, зробити людину незалежною, дати їй кошти (це дуже важливо, у проекті бюджету на 2026 рік уже закладені певні кошти на цю інституцію), щоб вона могла взяти штат і працювати з потребами мільйонів людей, вирішувати їх питання і проблеми. Тут ми абсолютно в конструктиві і готові до такої співпраці.

Шановний пане Голово, я також хочу нагадати вам дуже світлі, можливо, найважливіші часи березня 2022 року, коли український парламент цього скликання був об'єднаний, коли Банкова не втручалася в нашу роботу, і ми дуже правильно обговорювали законопроекти, конструктивно їх приймали. Тоді був зареєстрований дуже важливий законопроект [№ 7187](#) про право народних депутатів (це так само, як народні депутати України не мають права займатися бізнесом чи якимись іншими питаннями, але мають право на творчу діяльність), враховуючи воєнний стан, бути в Збройних Силах України. Я переконана, пані Соломіє, ви це підтримаєте. Законопроект прийнятий у березні 2022 року в першому читанні, але, я переконана, це має об'єднати зал. Думаю, багато наших колег паралельно хочуть так само зараз долучитися до Збройних Сил України, але в нас є мажоритарники, які не можуть скласти мандати, тому що ми зробимо парламент недієздатним. Тож якщо влада так зловживає воєнним станом, коли це їй потрібно, наприклад, не було прямих трансляцій 3,5 року, бо воєнний стан, чому ми не враховуємо потреби воєнного стану в контексті права народних депутатів прислужитися державі як військовослужбовці?

Ми звертаємося до членів профільного комітету і вимагаємо негайно підготувати до другого читання законопроект, прийняття якого дасть змогу народним депутатам України долучатися до лав Збройних Сил України. Ось подивіться, немає 90 відсотків залу, краще пішли б і справою зайнялися, можливо, фортифікації побудували б, трохи покопали б, більше було б користі. Думаю, це була б дуже правильна ідея. Ми переконані, це має об'єднати зал, і наша фракція наполягатиме на цьому.

Насамкінець ключове. Друзі, мені, дійсно, дуже сумно, що ми обговорюємо це в порожньому залі, тому що всі законопроекти щодо Збройних Сил України мають об'єднувати зал, голосуватися усвідомлено. Має відбуватися дуже серйозна робота над поправками. Я ще раз дякую фракції «Європейська солідарність», яка дуже ретельно попрацювала над поправками, і ми зараз пропонуватимемо поставити їх на голосування. Ось у мене три поправки, які я прошитиму поставити на голосування, щоб...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Ірино Володимирівно, назвіть, будь ласка, номер поправки.

А перед тим, як ви перейдете до обґрунтування поправки, хочу сказати щодо можливості народного депутата долучитися до Збройних Сил України. Така можливість передбачена Конституцією України, вона називається «дострокове припинення повноважень», і деякі наші колеги скористалися нею. Честь їм і хвала.

Будь ласка, Ірино Володимирівно.

ГЕРАЩЕНКО І.В. Дякую, шановний пане Голово. Я все-таки вважаю, ви не можете коментувати виступи народних депутатів...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Назвіть номер поправки, будь ласка.

ГЕРАЩЕНКО І.В. Поправка 134. Колеги заважають. Будь ласка, обнулите мій виступ, пане Голово.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я не можу обнулити ваш виступ, я можу обнулити час. Будь ласка, обнулите час.

ГЕРАЩЕНКО І.В. Поправка 134 стосується призначення Військового омбудсмана Верховною Радою України за поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Ми запропонували компромісний варіант, який, на нашу думку, в умовах, коли під час воєнного стану не можна вносити зміни до Конституції, буде конституційним, щоб ця кандидатура подавалася Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, який обирається Верховною Радою України.

Прошу підтримати цю поправку.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Яка позиція комітету щодо цієї поправки?

БОБРОВСЬКА С.А. Висловлюю позицію комітету, не свою особисту, бо пані Ірина абсолютно права щодо питання порушення Конституції...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Озвучте позицію комітету, якщо можна.

БОБРОВСЬКА С.А. Позиція комітету така. Військовий омбудсман є посадовою особою та інструментом, через який Президент України здійснює демократичний цивільний контроль. Відповідно п'ять років без зміни Президента тримаються і повноваження омбудсмана. Це питання його особистого призначення людини на посаду Військового омбудсмана. Тому поправка була відхилена.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Поправка 134 авторства Геращенко. Вона комітетом відхилена. Авторка наполягає на підтримці цієї поправки.

Ставлю цю поправку на голосування для її врахування. Прошу голосувати. «За» – 37.

Рішення не прийнято.

Покажіть по фракціях і групах.

Наступна поправка. Ірино Володимирівно, назвіть номер поправки.

ГЕРАЩЕНКО І.В. Поправка 163. Шановні колеги, погодьтеся, що ми не можемо створювати будь-яку інституцію під особу. У даному випадку маємо створювати інституцію для військовослужбовців. Наша країна рухається до

Європейського Союзу, тому важливо, щоб наше законодавство відповідало європейським практикам.

Про що ця поправка? Про те, що має бути вимога щодо наявності в кандидата досвіду у сфері правозахисної діяльності. Така вимога є до омбудсмана, якого обирає Верховна Рада України, до омбудсмана в європейському сенсі існування цієї інституції. Думаю, це дуже правильна фахова кваліфікація, яку ми повинні врахувати, якщо створюємо інституцію не під персону, а таку інституцію, яка повинна працювати у сфері прав людини для захисту прав людини. За всієї поваги до конкретних персон ми маємо в даному випадку говорити про...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Позиція комітету щодо поправки 163. Будь ласка.

БОБРОВСЬКА С.А. Я хотіла б сказати, що насправді частина цієї поправки врахована, зокрема те, що кандидат на посаду Військового омбудсмана має володіти державною мовою відповідно до рівня, визначеного Національною комісією зі стандартів державної мови.

Щодо досвіду правозахисної діяльності. Це надто широке поняття, і не всі його аспекти визначені в українському законодавстві. Саме тому ця пропозиція з цієї поправки була опущена, проте решта – були враховані.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ви наполягаєте?

Ставлю на голосування поправку 163 авторства Геращенко для її врахування. Комітетом вона відхилена. Позицію ви почули. Прошу народних депутатів голосувати.

«За» – 39.

Рішення не прийнято.

Покажіть по фракціях і групах.

Завершальна поправка. Назвіть, будь ласка, номер.

ГЕРАЩЕНКО І.В. Поправка 481. Колеги, я дуже рада, що депутати, які залишилися в залі, можуть почути професійну дискусію. Ми повинні створити фахову інституцію не під людину і не під бажання Зеленського мати ще одну структуру, яка працюватиме лише заради назви.

Враховуючи неконституційність призначення Президентом омбудсмана, що руйнує саму інституцію в європейському сенсі цього слова, ми намагаємося дати вам хоча б якусь можливість трохи збалансувати цей законопроект.

У поправці 481 говориться про обрання Верховною Радою осіб на посади заступників Військового омбудсмана, щоб хоча б так на період воєнного стану ми врівноважили цю абсолютно неконституційну конструкцію, яку ви будете під дуже правильною і хорошою назвою, але вона не працюватиме незалежно. Дуже прошу підтримати цю поправку.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Позиція комітету щодо поправки 481. Будь ласка.

БОБРОВСЬКА С.А. Поправка була відхилена, тому що, повторюю ще раз, ідеться не лише про Військового омбудсмана, а і про його заступників, бо це позиція Президента щодо команди, яка працюватиме. Верховна Рада не прийматиме рішення, тому що така інституція створюється, на жаль, в антиконституційний спосіб. Ми це розуміємо.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Поправка 481 авторства Геращенко і колег. Комітетом вона відхилена. Аргументи сторін ви почули.

Ставлю на голосування поправку 481 для її врахування. Прошу народних депутатів голосувати.

«За» – 38.

Рішення не прийнято.

Дякую, Ірино Володимирівно.

Далі народна депутатка Фріз. У вас виступ 3 хвилини і одна поправка. Правильно я розумію?

Будь ласка, Ірино Василівно.

ФРІЗ І.В., член Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки, оборони та розвідки (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Європейська солідарність»). Дякую, пане головуєчий. У мене будуть дві поправки, з вашого дозволу. Незважаючи на те, що все це перетворюється на ритуальні танці на кістах Конституції, але все-таки щодо суті законопроекту. Я є послідовним прихильником того, що інститут Військового омбудсмана в нашій державі має бути запроваджений. Більше того, я хотіла б наголосити, що фракція «Європейська солідарність» на засіданні Комітету з питань національної безпеки, оборони та розвідки під час розгляду зазначеного законопроекту в першому читанні підтримала його, і саме завдяки нам була можливість внести його для обговорення. Ми сподівалися, що до другого читання нам вдасться виправити ті порушення Конституції, які були в редакції першого читання. На жаль, ми маємо ситуацію, коли більшість усе-таки пристала на позицію, що алгоритм призначення та звільнення Військового омбудсмана буде відданий на суб'єктивну точку зору і позицію виключно Президента України.

Ми також пропонували до другого читання включити до «Перехідних положень» норму, згідно з якою Верховна Рада після завершення дії воєнного стану мала б можливість внести відповідні зміни до Конституції, чим впровадила б справедливую форму призначення та звільнення Військового омбудсмана. На жаль, наша пропозиція не була підтримана, і ми маємо редакцію, яка вступає в пряму суперечність з чинними нормами Конституції.

Разом з тим щодо суті законопроекту хочу зазначити, що ми також наполягали на тому, щоб під час призначення на посаду відбувався конкурс. У чому необхідність проведення конкурсу? У тому, що він насамперед був би спрямований на прозорість, на вибір фахового кандидата, а також на мінімізацію політичного впливу на роботу цього кандидата після призначення. На жаль, позиції щодо конкурсного відбору та щодо кваліфікаційних вимог до кандидата, на яких ми наголошували, щоб вони були включені до цієї редакції, не було враховано.

Саме тому я прошитиму під час подальшого обговорення ставити на голосування поправки, які пропонувала фракція «Європейська солідарність», спрямовані на кваліфікаційні вимоги до кандидата, конкурсний відбір, а також на процедури призначення та звільнення, щоб убезпечити будь-кого, хто працюватиме на цій посаді, від впливу Президента або будь-якого іншого представника тієї чи іншої гілки влади. Військовий омбудсман як інститут має бути запроваджено...

ГОЛОВУЮЧИЙ. У вас, як я почув, буде дві поправки, так?
Будь ласка, назвіть номер поправки і озвучте обґрунтування.

ФРІЗ І.В. Поправка 174 стосується кваліфікаційних вимог до кандидата, щоб ми мали можливість бачити на цій посаді людину, яка має не лише безліч заслуг, сподіваюся, в інших галузях, а й фахові здібності, щоб якісно й професійно виконувати свої повноваження на посаді Військового омбудсмана.

Прошу поправку 174 поставити на голосування для врахування, адже вона була відхилена під час обговорення законопроекту в комітеті.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Позиція комітету, коротко.

БОБРОВСЬКА С.А. Передусім хочу подякувати Ірині Фріз за величезну конструктивну роботу щодо внесення поправок до цього законопроекту.

Поправка була відхилена, тому що ми відмовилися від концепції конкурсу, оскільки це інструмент Президента і фінальне рішення залишається за ним. На жаль, конкурси на таку посаду можуть нівелюватися до такого великого масштабу, що втрачатимуть користь для суспільства, тому що не виправдають себе в цьому втіленні. З огляду на це ми відмовилися від цієї поправки і взагалі від концепції конкурсу, але, сподіваюся, повернемося до цього питання, коли буде Уповноважений Верховної Ради України з питань військової служби чи Військового омбудсмана.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Поправка 174 авторства Ірини Фріз. Комітетом вона відхилена. Аргументацію сторін ви почули. Автор пропонує поставити цю поправку на голосування для врахування.

Ставлю на голосування поправку 174 для її врахування. Прошу голосувати.
«За» – 39.

Рішення не прийнято.

Покажіть по фракціях і групах, будь ласка.

Пані Фріз, ще одна поправка? Будь ласка.

ФРІЗ І.В. Дякую, пане Голово. Це поправка 144, яка стосується того, про що сьогодні говорили практично всі промовці і ті, хто залишився в цьому залі, адже ми розуміємо необхідність створення інституції, яка була б незалежною від будь-якого політичного впливу. Поправка про те, що призначення на посаду має відбуватися за згодою Верховної Ради. Для чого це потрібно? Для унеможливлення будь-яких маріонеточних впливів на діяльність омбудсмана. Подивіться на цей зал, він напівпорожній, тому що більшості сказали не приходити і не підтримувати навіть обговорення цих поправок, я вже не кажу про голосування. Те саме можемо спостерігати і щодо інституту або безпосередньо омбудсмана, який не матиме можливості протистояти конкретному впливу конкретної особи, яка його призначає. Тобто поправка про те, щоб Верховна Рада погоджувала призначення омбудсмана.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Позиція комітету.

БОБРОВСЬКА С.А. Позиція комітету – відхилити цю поправку, хоча вона має логіку і сенс для формування принципів стримувань та противаг. Але коли Військовий омбудсман є інструментом цивільного демократичного контролю Президента, саме Президент прийматиме рішення щодо призначення особи на цю посаду.

Поправка, на жаль, відхилена.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ставлю на голосування поправку 144 авторства Фріз для її врахування. Комітетом вона відхилена. Прошу голосувати.

«За» – 46.

Рішення не прийнято.

Покажіть по фракціях і групах, будь ласка.

У нас залишилися ще два депутати – Марія Іонова і Олексій Гончаренко. У пані Марії – виступ 3 хвилини й одна поправка, у Олексія – виступ 5 хвилин і дві поправки.

Марія Іонова. Будь ласка.

ІОНОВА М.М., голова підкомітету Комітету Верховної Ради України з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва

(загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Європейська солідарність»). Дякую, шановний головуючий. Шановні колеги! Ми з подивом прочитали, як один представник фракції «Слуга народу» на фоні Верховної Ради написав такий пост у *Facebook*: «Я, звичайно, можу помилятися, але маю відчуття, що ця каденція Верховної Ради добігає свого завершення... Уже наступного року, ймовірно, країна матиме новий склад парламенту. І це тісно переплітається з питанням завершення війни. Саме тому ми сьогодні очікуємо від Президента Зеленського чітких настанов і орієнтирів. Бо час, що залишився цій Раді, мусить бути використаний якісно й продуктивно. Не для політичних чвар, а виключно на користь держави. Вважаю, що це наш останній шанс використати час мудро. Останній шанс діяти заради безпеки й майбутнього країни».

То я не можу зрозуміти, даний законопроект не стосується чітких настанов і орієнтирів Верховного Головнокомандувача? Тому що дуже багато колег наголошували, що зал напівпорожній, а це питання зачіпає мільйони людей, і так само багато колег згадували про наш євроатлантичний шлях. Хочу сказати, що наш євроатлантичний шлях – це про спроможні інституції, а ця інституція, як зазначила наша колега, про принципи стримувань та противаг.

Фракція «Європейська солідарність», звичайно підтримує створення даного інституту, це важливо в умовах повномасштабної війни, але, мабуть, через напівпорожній зал більше трьох років влада чинила такий спротив і не хотіла відновлювати прямі трансляції засідань Верховної Ради, щоб суспільство не бачило, як відбуваються дискусії. А це наш обов'язок, щоб дискусії відбувалися і ми обговорювали законопроекти.

Зараз ми бачимо, що під час створення цієї інституції, коли запроваджуються відповідні посади, немає гарантій, що буде ефективна робота, тому що зазначали про порушення статті 106 Конституції. Я не розумію, якщо згідно з Конституцією Президент не може затверджувати ані кошторис, ані штат, персонал даної інституції, то як, у який спосіб діятиме дана посадова особа? Тому що проблем настільки багато, що вона просто не впорається з реагуванням на них.

Ми бачимо, що, на жаль, уже котрий рік Верховний Головнокомандувач не хоче чути і вирішувати питання ані мобілізації, ані термінів служби. Так само не можна далі не помічати і продовжувати цементувати в армії систему лише покарань, а не заохочення і мотивації. До речі, дуже багато проблем у жінок-військовослужбовців. Тому ми...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Переходимо до ваших поправок. Будь ласка, називайте номер поправки та озвучте обґрунтування.

ІОНОВА М.М. У поправці 436 пропонується, щоб завдання, функції та гранична чисельність працівників Офісу Військового омбудсмена визначалися Положенням про Офіс Військового омбудсмена, що затверджується Верховною Радою України за поданням Військового омбудсмена, – і не було цієї принципової

ідеологічної відмінності, що все під контролем Президента України. Є речі, де Верховна Рада має взяти під контроль роботу даної інституції, щоб було звітування, щоб завдання, функції, фінансування, кошторис, чисельність штату затверджувалися Верховною Радою України. Прошу підтримати поправку 436.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ставлю на голосування поправку 436 авторства Іонової і колег для її врахування. Вона комітетом відхилена. Прошу голосувати.

«За» – 45.

Рішення не прийнято.

Переходимо до завершального виступу. Олексій Гончаренко, до 5 хвилин, і далі дві поправки. Будь ласка.

ГОНЧАРЕНКО О.О. Дякую. Може, когось порадує, я використаю менше часу і не наполягатиму на голосуванні жодної поправки, тому що всі мої поправки про Верховну Раду, про те, щоб ми обирали омбудсмана тут, у Верховній Раді, про підзвітність, мої колеги підняли, абсолютно все це пояснили. Здається, кожній людині, кому це цікаво, було б зрозуміло. Але сенсу в цьому немає, бо зараз у залі засідань Верховної Ради залишилося 50 депутатів.

До речі, ми почули, що сьогодні буде зустріч Президента з фракцією «Слуга народу». Запрошуйте й інші фракції і групи. Ми теж хочемо побачити Президента, він же не лише Президент фракції «Слуга народу»...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Вступайте у фракцію.

ГОНЧАРЕНКО О.О. Ні, дякую. Знаєте, вступити можна, потім відмитися буде складно.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Та ладно, що ви таке розказуєте.

ГОНЧАРЕНКО О.О. Тому, вибачте, ні, але Президента побачив би із задоволенням і послухав би, і запитав би, і поговорив би. Думаю, це було б корисно абсолютно всім, не лише мені, і йому було б цікаво й корисно почути й інші фракції і групи.

Знаєте, ось я сиджу і читаю новини, що Національний банк оцінив стан «Укрпошти» як критичний, збитки – 2,5 мільярда гривень. Це все написано у проекті Державного бюджету України на наступний рік. Нагадаю, що при цьому керівник «Укрпошти» отримує зарплату у розмірі понад 1 мільйон гривень. І я повертаюся до питання стосовно військових. Чому я зараз згадав про пана керівника «Укрпошти». Та тому, що він, збанкрутувавши компанію і сидючи в теплому офісі в Києві, має зарплату, яку отримує рота українських солдат на ротації, і більшу, ніж отримує взвод українських солдат на нулі, які кожную секунду ризикують своїм життям. Людина просто збанкрутувала компанію, і абсолютно все гаразд. Про які права військових ми говоримо, якщо брутально

порушені всі їхні базові права – на термін служби, на право повернення додому, на гідне матеріальне забезпечення, часом на лікування, на вчасну відпустку тощо?

Замість того, щоб виправити цю систему, нам зараз пропонують фактично створити такий певний симулякр. Я ставлюся з великою повагою до пані Решетилової або до будь-якої людини на цій посаді, але якщо людина буде повністю підконтрольна і підкорена Президенту України... А я подавав поправки, щоб Верховна Рада визначала лише на один термін – 7 років, тоді ця людина знатиме, що її обрали, звільнити не можуть, крім, якщо вона зробить злочин, переобратися шансів теж немає, тому треба працювати гідно і не сподіватися на милість влади в майбутньому. Оце була б реальна інституція, яка могла б захистити права військових. А так зараз відбувається симуляція, і це дуже прикро.

Дякую тим колегам, які знайшли в собі сили попрацювати менше 4 годин. Дуже соромно за тих колег, які не знайшли в собі сил навіть 4 години попрацювати.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Тимошенко Юлія Володимирівна, 3 хвилини, і на цьому сьогодні будемо завершувати. Більше ніхто не наполягає на своїх поправках.

Будь ласка, Юліє Володимирівно.

ТИМОШЕНКО Ю.В. Шановні колеги, дійсно, для Верховної Ради принизливо, коли розглядається таке складне питання, а в залі присутні плюс/мінус 50 народних депутатів. Це страшна історія, тому що це свідчить про повний пофігізм депутатів, які були обрані, але до Верховної Ради не ходять. Але фракція «Батьківщина» в залі, і ми віддано працюємо, щоб захистити і права людей, і національні інтереси країни.

Що я хочу сказати щодо цього законопроекту за підсумками всіх обговорень? Хочу підтвердити, що права військових, ветеранів, їхніх родин на сьогодні трагічно не захищені. Подивіться, про що зараз іде мова, цей процес просто політизується, замість того, щоб усім об'єднатися навколо створення ще одного додаткового органу з питань захисту прав військових, ветеранів, їхніх родин та підтримати це. Президент, його омбудсман беруть на себе відповідальність за дотримання цих прав. Це треба підтримати. Безумовно, слово «омбудсман» іноземне, але по духу це, в принципі, парламентська функція. Дорогі друзі, не лише дух закону важливий, а ще й літера закону. Пунктом 17 частини першої статті 85 Конституції передбачено право парламенту формувати інститут Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Він є, працює, і його інститут так само захищатиме права військових. Тут формально, де-юре омбудсман. У Конституції не передбачено такого інституту. Це іноземне слово. Якщо Президент хоче взяти свою особисту відповідальність за дотримання прав людини, особливо військових, ветеранів, членів їхніх родин і створити свій інститут омбудсмана, я вважаю, що парламент мусить підтримати

цю ініціативу Президента, це не знімає з Уповноваженого з прав людини цієї відповідальності. Нехай ще буде особиста відповідальність Президента за те, щоб не були порушені права військових, ветеранів, їхніх родин.

Тому наша команда присутня тут у повному складі, ми будемо голосувати за це, але важливо, щоб ми бачили звіт про цю роботу. Маємо відчувати, що цей новий інститут омбудсмана Президента працює і права військових, ветеранів, їхніх родин більше не порушуються. Я закликаю не політизувати, а голосувати за цей...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Шановні колеги, ну, якщо кожен про своє, то на завершення і я про своє.

Шановні друзі, вся президія в зборі від початку і до завершення. Ми працювали і до цього, і зараз, після оголошення перерви, я запрошую лідерів фракцій і груп на засідання Погоджувальної ради. Ми будемо продовжувати працювати, тому що працюємо з вами разом, бо представляємо парламент, і будемо виконувати всі свої функції, які на нас покладаються.

Розгляд питань порядку денного на сьогодні завершений. Дякую за результативну роботу. Зараз я оголошую перерву в нашому пленарному засіданні.

Слава Україні!